

ATŽALYNAS

Penkių veiksnių pjesė

VEIKĖJAI

KERAITIS – inžinierius

KERAITIENĖ – jo žmona

PETRAS (KERAITIS) – inžinieriaus sūnėnas, našlaitis

JASIOUS ŠIAUČIUKAS – Petro draugas, gimnazistas

TIJŪNAS – klasės auklėtojas

ŽIOGAS – siuvėjas

ŽIOGIENĖ – jo žmona

DIREKTORIUS

INSPEKTORIUS

PSICHOLOGAS

ISTORIKAS

FIZIKAS

GAMTININKĖ

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS

Gimnazistai, gimnazistės:

BARZDŽIUS GEDIMINAS

ŠURA

ANDRIUŠIS

ALDONA

MARYTĖ

Žiogo padėjėjai:

MOTIEJUS

JUZĖ

PLIUŠKIENĖ

ČIGONĖ

Mokytojai, gimnazistai, tarnai, gegužinės dalyviai

PIRMAS VEIKSMAS

Vidutiniškai apstatytas valgomasis kambarys

KERAITIS (*už scenos*). Petrai! Ū-ū! Petrai!

PETRAS (*kambary už sofos*). Aš čia, dėde.

KERAITIS (*įkišęs galvą pro duris*). Kur tu? Čionai?

PETRAS (*už sofos*). Aš tuojau, dėde.

KERAITIS (*eina prie sofos*). Ką gi tu čia darai?

PETRAS (*išlenda*). Aš čia sagos ieškojau. Ištrūko ir pariedėjo.

KERAITIS (*juokdamasis*). Ir tu nusivijai sagą po sofa?

PETRAS. Aš suradau ir tuojau įsisiūsiu.

KERAITIS. Ak tu, sodieti sodieti... Argi tai vyro darbas sagas siuvinėti? Duok tarnaiti, ji tau įsiūs. O tu štai padaryk man papirosų.

PETRAS. Gerai, dėde. Aš tuojau. (*Eina į kampą prie staliuko ir daro papirosus*)

KERAITIS. Tik rūkyt bedarydamas neišmok.

PETRAS. Ne, dėde. Aš nerūkysiu.

KERAITIS. Ir būsi vyras. O gimnazijoj pas jus turbūt dumia?

PETRAS. Yra rūkančių... Tik labai maža...

KERAITIS. O kurie ten iš tavo draugų pypkauja?

Petras tyli

Na, gerai, gerai. Aš tik taip sau paklausiau... Gerai, kad nesakai... Savo draugų nereikia išdavinėti. Turbūt jau apsipratai gimnazijoj, susidraugavai?

PETRAS. Man labai gera gimnazijoj... Visi man labai geri... Ir linksmi visi, sąmojingi. Aš stebiuosi, iš kur pas juos tiek sąmojo.

KERAITIS. Taip, taip, Petrai. Šito išmokti negalima. Jie taip išauklėti. Tai požymis, kad gerose šeimose augę... O su Barzdžiaus Gediminu draugauji?

PETRAS. Kad, dėde, jis toks... išdidus. Matyt, aš jam per prastas.

KERAITIS. Tu, Petrai, ten nė vienam ne per prastas. Tu visada atmink, kad esi savo tikro dėdės, inžinieriaus Keraičio, auklėtinis, atseit, kaip sūnus. O tai daug reiškia.

PETRAS. Aš atsimenu, dėde.

KERAITIS. Tad būk vyras. Nė vienam nenusileisk. Nesiduok skriaudžiamas.

PETRAS. Manęs ten, dėde, niekas neskriaudžia.

KERAITIENĖ (*įeina*). A, šeimyniška idilija. Gal sutrukdžiau?

KERAITIS. Mes čia su Petru apie gimnaziją kalbame.

KERAITIENĖ (*šlifuoja nagus*). Turbūt savo gimnazistiškas dienas prisiminei?

KERAITIS. Ne. Mes čia apie Petro draugus šnekamės.

KERAITIENĖ. Kai dėl draugų pasirinkimo, tai jis dideliu skoniu nepasižymi. Batsiuvio Šiaučiuko sūnus tikrai jam ne pora.

PETRAS. Jis labai geras vaikas, dėdinyt.

KERAITIENĖ. Dėl jo gerumo tai leisk man geriau nusimanyt. Tokioj šeimoj angelas negali išaugti.

KERAITIS. Kokie čia gimnazistų tarpe šeimos klausimai gali būti? Vienoj klasėj – tai ir draugas.

KERAITIENĖ. Ir labai gaila. Iš sodžiaus atvykusį prasčioką kiekvienas lengvai gali už nosies vedžioti. O tas angelas su papirosu dantyse tokių tik ir ieško.

PETRAS. Dėdinyt... Jasius jau ruošiasi mest rūkęs. Jis greit mes.

KERAITIS (*juokdamasis*). Ot kaip?

KERAITIENĖ. Matote, kokia pažanga!

KERAITIS. Na, Petrai, jeigu jis ruošiasi mest rūkęs, tai drąsiai gali draugauti. Tai stiprus vyras iš jo išaugo. Aš kiek kartų ruošiaus mest, vis nieko neišeidavo.

Petras paraudęs pasilenkia prie papirosų

KERAITIENĖ. Ar sakei Žiogui, kad tuojau ateitų?

PETRAS. Jis pats žadėjo kelnes atnešti.

KERAITIENĖ. Petrai, prie ponių negražu taip kalbėti...

Petras nustebeš žiūri

KERAITIS. Štai, Petrai, – čia tai tu ir pakliuvai! Geruose namuose kelnės – tai nepadorus žodis. Reikia vietoj „kelnių“ tart kaip kitaip, na, apatinė kostiumo dalis arba pliumhozai, bridžai, arba dar kaip, tik, saugok Dieve, ne kelnės.

KERAITIENĖ. Nėr ko šaipytis, pone inžinieriau. Gero tono vadovėlj ir tamstai būtų pravartu paskaityti.

PETRAS. Ar yra toks vadovėlis?

KERAITIS. O kaipgi! Ne vadovėlis, bet ištisa enciklopedija. Tik mums vargu ar padės.

KERAITIENĖ. Gerai, kad bent prisipažįsti... Petrai, nubėgsi pas Lipšicą ir paimsi pudros. Pasakyk, kad man. Pudra „Nonsi“, spalva „rachel“. Užsirašyk.

PETRAS. Atminsiu: Nonsi-rachel. *(Išėina, pusbalsiu kartodamas)*

KERAITIENĖ *(patylėjusi)*. Jei mano autoritetą griauni savo auklėtinio akyse, tai bent pats jį auklėtum.

KERAITIS. Ką tu, ką tu, dūšia! Aš ne tik negriaunu, bet esu tau be galo dėkingas, kad rūpinies mano sūnėnu.

KERAITIENĖ. Negalima pastabos padaryti be to, kad tu neįsikištumei.

KERAITIS. Gal aš kiek ir kaltas... Bet man rodosi, kad negalima visko iš karto. Jis, vargšas, ir taip iš paskutiniųjų stengiasi.

KERAITIENĖ. Pavyzdžiui, kad ir šiandien.

KERAITIS. Ar ir vėl jis ką lepterėjo?

KERAITIENĖ. Gėda prieš tarnaitę... Stačiai nėr kur akių dėt... Aš jam duodu tavo kelnes ir sakau: nunešk pas kriaucių ir paprašyk, kad tuojau išprosyty. O jis: „Aš, dėdinyt, pats moku prosyti, aš tuojau išprosysisiu. Aš kelnes ir pasiūt moku.“

KERAITIS. Ach, ir vėl...

KERAITIENĖ. Girtis savo kriaučiška kilme, ir dar tarnaitės akivaizdoj! Dabar visas miestas žinos, kad tavo brolis buvo kriaučius... Ir man kiek laiko melavai, visuomet tvirtindavai, kad tavo brolis buvo aptiekorius.

KERAITIS. Palauk, dūšia. Viskas pamažu susitvarkys. Ko iš jo dabar norėti? Jis sodietis, laukinukas, visiškas našlaitis.

KERAITIENĖ. Jeigu našlaitis, tai, tavo manynu, jo ir auklėti nebereikia?

KERAITIS. Atvirkščiai. Aš gi sakau, kad aš tau labai dėkingas...

PETRAS *(įeina)*. Štai, dėdinyt. Nonsi-rachel.

KERAITIENĖ. Ne Nonsi, bet Noñsi. Pas jus gimnazijojej prancūziškai berods moko?

PETRAS. Noñsi...

KERAITIENĖ. Ir, be to, paduodant ką nors už save vyresniam, reikia nusilenkti.

PETRAS lenkiasi iš pusiau

Viešpatie, kaip jis lenkiasi!

KERAITIS. Taip, taip, Petrai... Lenkiesi tartum baslj prarijęs. Reikia grakščiau. Reikia ir galvą nulenkti.

KERAITIENĖ *(paskatinta pašoka, paeina kelis žingsnius nuo stalo, paskui vėl grįžta ir rodo, kaip reikia*

nusilenkti). Reikia elegancijos... Nors truputėlį elegancijos... (*Rodo*) Tai saviškių tarpe, o nepažįstamai damai galima dar labiau nusilenkti. (*Rodo ir vėl sėdasi*) Dabar gali eiti į savo kambarį.

PETRAS lenkiasi, kaip buvo parodyta, ir išeina

KERAITIS. Matai, kaip jis greit persiima... Gabus vaikinai, ir Tijųnas, klasės auklėtojas, sakė...

KERAITIENĖ. Kai dėl auklėjimo, tai aš iš jo padarysiu žmogų. Bet tavo pareiga jį įspėti, kad su bet kuo nesusidėtų. Kas iš to, kad aš jį auklėsiu, o draugai jį gadins.

KERAITIS. Protingas vaikas, ką jam ten draugai padarys.

KERAITIENĖ. Blogos manijos kaip tik iš draugų namo parsinešamos. Štai Barzdžiuvienė skundėsi... Beje, kodėl gi jis su Barzdžių berniuku nedraugauja?

KERAITIS. Kalbėjau... Sako, anas nenorįs, didžiuojąs.

KERAITIENĖ (*pašoka*). Kas? Didžiuojasi? Šitas rangovo vaikėzas didžiuojasi prieš inžinierių Keraičių auklėtinį? Pasakyk Petrui, kad jis su juo nekalbėtų.

KERAITIS. Et, tegul... Ką ten kištis į mokinių reikalus, susitvarkys patys.

Beldžiasi į duris

KERAITIENĖ. Prašau!

Įeina ŽIOGAS

ŽIOGAS. Vedlug ponios paliepimo... (*Deda ant kėdės atramos kelnes*)

KERAITIENĖ. Ar ir išvalėt?

ŽIOGAS. Išvaliau. Kelnaitės kaip naujos.

KERAITIENĖ. Tai visa labai gerai. Bet ką jūs padarėt su mano paltu?

ŽIOGAS. Rodos, ponija, viskas buvo gerai. Padaryta vedlug paskutinės mados. Ponija atsiimdama pati buvai patenkinta.

KERAITIENĖ. Ką aš pati ant savęs galiu matyti? Man sako, aš ir tikiu. Bet dabar aš niekur su juo negaliu pasirodyti. Pluškienė pamatė kavinėj ir nušvito: „Vaje, koks ponios puikus paltas!“ Snaudžiuvienę susitikau gatvėje, ta irgi džiaugsmu pražydo, vos nepatrūko begirdama.

ŽIOGAS. Negali būti.

KERAITIENĖ. Bet taip yra. Šitos raganos nė žodžio nebūtų pratarusios, jei būtų gerai pasiūtas. Būtų pažaliavusios iš pavydo. Viskas aišku. Ne paltas, o stačiai duknoms impilas. Pažiūrėkite patys. (*Išeina*)

KERAITIS. Matai, Žiogai, kokios moterys... Mums atrodo gerai, bet su mūsų, vyrų, nuomone čia niekas nesiskaito.

KERAITIENĖ (*įeina paltu apsisiautusi*). Štai, pasigėrėkite!

ŽIOGAS. Ale, ponija, kaip nulietas.

KERAITIENĖ. Bet kur mano figūra? Sakykite, kur mano figūra? Drabužis turi pabrėžti moters figūrą, o aš jaučiuos jame kaip maiše.

ŽIOGAS. Ale, ponija, tikėk man, kad pabrėžia... Ir šitą liniją pabrėžia, ir šitą išlinkimą... Visą amplitudą pabrėžia.

KERAITIENĖ. Aš pati jaučiu, kur pabrėžia, kur ne.

ŽIOGAS. Tos ponios girdamos tikrai melavo... Vedlug teisybės, jos turėjo alpt iš pavydo. Ant ponios figūros tik ir siūt paltus.

KERAITIENĖ. O tamstai, pone inžinieriau, kokia čia tylos minutė užėjo? Tartum tai būtų ne tavo žmonos paltas, o rankšluostis koks. Gal teiktumeis pareikšti savo autoritetingą nuomonę?

KERAITIS (*nedrąsiai*). Mm... Iš tiesų... Paltas lyg tartum vietomis siaurokas.

KERAITIENĖ. Siaurokas... Kam paltas, o kam protas siaurokas.

ŽIOGAS. Galėsime, ponია, dar truputį čia suimti... Bet tik truputėlį. Prašau, ponია, aš tuojau pat parsinešiu.

KERAITIENĖ. Ne, ne. Tik ne šiandien... Man posėdis. Aš rytoj nusiųsiu ir prašau sutvarkyt. O dabar pakalbėsime apie uniformą berniukui. Ar pavyzdžius atsinešėt? (*Šaukia pro duris*) Petrai!

ŽIOGAS. Atsinešiau keletą pavyzdėlių. (*Rodo*)

Jeina PETRAS

KERAITIENĖ (*žiūrėdama pavyzdžius*). Po kiek šitas?

ŽIOGAS. Aštuoniolika metras.

KERAITIENĖ. Prasta medžiaga. O šitas?

ŽIOGAS. Penkiolika.

KERAITIENĖ. Visai niekam tikusi medžiaga.

KERAITIS. Mokiniui kad tik stipri, tai ir gera.

PETRAS. Man kad tik pigesnė, dėdinyt.

KERAITIENĖ. Jaunesniam reikia tylėti, kai jo niekas neklausia. (*Žiogui*) O Barzdžių vaikui tamsta siuvai?

ŽIOGAS. Taip, aš. Bet tai, ponია, – prabanga. Angliška medžiaga po 40 metras.

KERAITIENĖ. Prašau paimti anglišką po 45. Nuimkite mastą.

ŽIOGAS (*graibstosi po kišenes metro*). Aš tuojau, ponია.

KERAITIENĖ (*Petrui*). Prieik arčiau. Krūtinę pirmyn. Tamsta, Žiogai, į pečius ir į krūtinę vatos nepagailėk.

ŽIOGAS (*matuoja*). Viskas bus padaryta. Vedlug medžiagos ir fasonas.

KERAITIENĖ. Pabrėžti taliją, nekenčiu, kai uniforma kabėte kaba.

KERAITIS. Kelnes jūs jam per ilgas atmatavot.

KERAITIENĖ. Būtinai ilgos. Dabar visi drabužiai eina ilgyn. Būtinai, būtinai ilgos.

TARNAITĖ. Ponas Tijūnas, gimnazijos mokytojas.

KERAITIS. Klasės auklėtojas. Prašyk.

TIJŪNAS (*įeina*). Atleiskite, ponai... Aš turbūt ne laiku?

KERAITIENĖ (*grakščiai*). Prašome, mums labai malonu.

Sveikinasi

TIJŪNAS. Vis tos pareigos... Lankau savo auklėtinių butus.

KERAITIS. Sėskis, prieteliau! Niekada mūsų neaplankai...

TIJŪNAS. O čia ir ponas Žiogas su savo metrais. (*Sveikinasi*) Uniformą? Jūs ir mokytojus, ir mokinius apsiuvat.

ŽIOGAS. Ponas mokytojas jau seniai pas mane bebuvo.

TIJŪNAS. Nueisiu, nueisiu. Anądien pastebėjau, kad jau alkūnės kiūra.

KERAITIENĖ. Petrai, nuvesk meistrą į savo kambarį, ten baigsite matuoti.

ŽIOGAS. Sudiev, ponai!

TIJŪNAS (*spausdamas ranką*). Sudiev! Tai laukite, greit aš pas jus būsiu.

ŽIOGAS. Lauksiu, ponas mokytojai.

ŽIOGAS ir PETRAS išeina

KERAITIENĖ. Prašome sėstis, pone mokytojai.

KERAITIS. Na, kaipgi sekasi mūsų naujokui?

TIJŪNAS. Darbštus berniokas. Tik gal kiek per lėtas... Nėra jame šito, kaip čia pasakius, protinio miklumo. Bet ir tai ateis ilgainiui.

KERAITIS. Žinoma, ko iš jo dabar norėti. Sodietis...

TIJŪNAS. Taigi, taigi... Tas sodietiškumas jį ir išskiria iš kitų.

KERAITIENĖ. Vargas, pone mokytojai... Nei peilio, nei šakutės žmoniškai nemokėjo paimti... Visas ištaisai reikėjo perauklėti.

TIJŪNAS. Taip, taip... Auklėti... Pirmučiausia auklėti, o visa kita savaime ateis... Bet čia jam labai patogu. (*Apsidairydamas*) Reta kuriam iš mano auklėtinių tenka tokiose sąlygose mokytis...

KERAITIENĖ. Yra ir tokių, kur ir pavalgyti sočiai negauna.

TIJŪNAS. Negalite, ponija, suprasti, kaip kai kurie mokiniai gyvena. Štai ir dabar grįžtu iš vienos lūšnos. Gimnazijoje vaikas kaip vaikas, ir mokosi neblogai. Bet nueinu į butą, – baisu pažiūrėti. Tėvas kurpius, ligi pusiaunakčio kausto batus, o už lentų sienos ankštas kambariukas ir ten visa šeima: keletas mažų ir tarp jų – mano auklėtinis.

KERAITIS. Sunku vargšui tokioj aplinkoj mokytis.

TIJŪNAS. Koks čia gali būti atitrauktas galvojimas, kai aplink vaikai spiegia, o už sienos tėvas puspadžius kala.

KERAITIENĖ. Ir kam tokie žmonės kopija į gimnaziją? Pramoktų amato – ir gyventų sau.

TIJŪNAS. Tikras vargas ir tėvams, ir mokiniui.

KERAITIENĖ. Taip, pone mokytojai. Daug yra vargo pasauly. Ir niekaip jo sumažinti negalima. Ir rinkliavas darome, ir labdaringas loterijas, ir balius rengiame, o vargas nemažėja.

TIJŪNAS. Ką čia besakyti, daug ponios vargstate...

KERAITIENĖ. Visos mes, visas ponių komitetas, sezonui atėjus, baigiam nuo kojų nusivaryti. O kokia padėka? Dar visokių kalbų paskui prisiklausai.

TIJŪNAS. Geriausia tai kalbų visai neklausyti. Žmonės silpni, vieną kartą taip nukalba, kitą kitaip. O naudingas darbas visada naudingas pasilieka.

KERAITIENĖ. O pas tamstas gimnazijoje ar daug nepasiturinčių mokinių?

TIJŪNAS. Yra, ponija. Vienam to trūksta, kitam to. Bet skaudžiausia, kai kartais mokinys dėl tėvų neturto turi skirtis su gimnazija.

KERAITIENĖ. Kaip tai skirtis? O ko gi žiūri tėvų komitetas?

TIJŪNAS. Nepajėgia visų sušelpiti.

KERAITIENĖ. Tokiais atvejais reikėtų daugiau energijos, apsukrumo.

TIJŪNAS. Va, kad ponija sutiktumėt šįmet įeiti į tėvų komitetą, tai mums būtų didelė parama. Kai dabar ponios auklėtinis mūsų gimnazijoje, gal, sakau, neatsisakytumėt.

KERAITIENĖ. Ką jūs, pone mokytojai? Aš ir taip iki ausų darbais apversta. Štai ir dabar turiu skubėti į ponių patronato posėdį.

TIJŪNAS. Bet vis dėlto ponios parama mums būtų labai brangi.

KERAITIENĖ. Ne, ne! Aš pati tai ligi ausų... Bet apie tai pakalbėsime. Ar tamstai nebus nepakeliui, jei tamsta mane palydėsi iki moterų klubo, kur aš tučiuojau turiu būti?

TIJŪNAS. Su didžiausiu malonumu, brangioji ponია. Tik vieną minutę aš dar norėjau jus sutrukdyti. Norėčiau pamatyti jūsų auklėtinį ir užrašyti kai kuriuos formalumus.

KERAITIENĖ. Tučtuojau aš jį pašauksiu. (*Tarpdury*) Petrai! Petriuk! Eikš čionai, vaikeli. Tavo ponas auklėtojas tavęs laukia. (*Įsiveda Petrą apkabinusi*)

TIJŪNAS (*ima iš portfelio popierių*). Na ką, mano mielas, ar dėdienė tavęs už ausies netampo?

PETRAS. Ne, pone mokytojau.

TIJŪNAS. Gaila, gaila. O iš dėdės diržo irgi negauni?

PETRAS. Negaunu, pone mokytojau.

TIJŪNAS. Gaila, gaila. O vertėtų. Disciplina jauniems žmonėms niekada nekenkia.

KERAITIENĖ. Jis mūsų favoritas, pone mokytojau.

PETRAS. Man čia labai gera.

TIJŪNAS. Matyt, matyt... Kad tik per daug neišlepintų... Na, sakyk, mano mielas, kuo vertėsi tavo tėvai?

PETRAS. Mano tėvas buvo siuv...

KERAITIENĖ (*pridengia Petruį burną*). Konfekciono savininkas, turėjo didelę gatavų drabužių krautuvenę.

TIJŪNAS. A-a... suprantu. Vadinas (*rašo*), stambus verslininkas.

KERAITIENĖ. Taip, taip, stambus verslininkas.

TIJŪNAS. Vadinas (*rašo*), tėvai mirę, gyvena pas dėdę globėją.

KERAITIENĖ. Taip, taip... Pas dėdę globėją.

TIJŪNAS. Ačiū. Viskas. Vadinas, galime žygiuoti, brangioji ponია.

KERAITIENĖ. Aš tuojau. Baigsiu tik apsirengti. (*Išeina*)

KERAITIS. Labai tau dėkui už atsilankymą. Prašyčiau taip kada užsukti, laisvu laiku. Ilgiau pasišnekėtume, prisimintume anuos laikus, universitetą.

TIJŪNAS. Taip, taip... Prisiminti... Prisiminti... Aš apie juos jau buvau visai užmiršęs... Žinai, darbas, pamokos, sąsiuvinių krūvos, ir taip diena dienon. Apvelia žmogų. Pasidarai kaip tas Čechovo „Žmogus futliare“.

KERAITIENĖ (*įeina*). Tai galime keliauti. Dovanokite, bet aš labai skubu.

TIJŪNAS. Sudiev, prieteliau, sudiev, Petrai!

PETRAS (*lenkiasi*). Sudiev, pone mokytojau!

TIJŪNAS ir KERAITIENĖ išeina

KERAITIS (*patenkintas vaikšto*). Tai matai, Petrai... Tokios tokelės...

TIJŪNAS (*grįžta*). Portfelį!

PETRAS prišokęs paduoda portfelį

TIJŪNAS. Aš vis turiu ką nors pamiršti.

KERAITIS. Tai visų gerų matematikų požymis.

TIJŪNAS. Formulės, atitrauktas galvojimas... Na, dar kartą sudiev! (*Išskuba*)

KERAITIS (*prie lango*). Formulės, atitrauktas galvojimas. O pageltę lapai visai konkrečiai žemėn krinta. Dabar sodžiuoj bulves kasa.

PETRAS. Ir kulia... Talkos.

KERAITIS. Taigi, taigi... Stirtos, daugybė žmonių... (*Daro papirosus*)

PETRAS. Ir visi linksmi, įkaitę. Juokas, klyksmas. Mašina zvimbia, tik spėk duot ir šiaudus verst...

KERAITIS. Linksma, Petrai, draugėj dirbti, ir nuovargio nesijaučia.

PETRAS. Kad ir pavargsti, vis tiek linksma. Leiskit, dėde, aš baigsiu daryti. (*Daro papirosus*)

KERAITIS. Baik. (*Vėl prie langų*) Aš jau dešimt metų, kai sodžiu nebebuvo. Daug kas ten pasikeitė. Sakyk, Petrai, ar sodžiu dar tebedainuoja?

PETRAS. Dainuoja, dėde... Ypač per šienapjūtę ir dabar, rudenį, per talkas...

KERAITIS. O kai aš mažas buvau, visas kraštas ištisus metus dainomis skambėdavo... Kai tavo tėvelis vežė mane pirmąkart į miestą mokytis, aš bliaute blioviau. Gaila buvo su sodžium skirtis...

PETRAS (*atsidusęs*). Su sodžium visuomet gaila skirtis.

KERAITIS. Bet laikas toks šundaktaris, kad viską užgydo... Gyveni žmogus ir keitiesi... Ir tu, Petrai, pasikeisi; mieste pagyvenęs, savęs nebepažinsi...

PETRAS (*tvirtai*). Aš nepasikeisiu. Aš visuomet, visuomet pasiliksiu toks, kokį tėvelis mane išauklėjo. Prašau, dėde, papirosai.

KERAITIS. Ačiū. (*Žiūri į laikrodį*) Tai jau ir man metas... Dėdina į moterų klubą, dėdė į vyrų klubą... Tai tu gaspadoriauk dabar namie vienas.

PETRAS. Gerai, dėde.

KERAITIS. Au revoir, mon cher.*

PETRAS. Au revoir, mon oncle.** (*Žiūri į langą, atsidusęs daro rankomis gimnastiką*) Nėr kur jėgų dėti. Kad taip su šakėm prie stirtos! (*Daro atitinkamus judesius*)

JASIOUS (*lange su lėktuvo modelių ir braižomu popierium rankose*). Ot bachūras! Ar baletą mėgini, ar su piktomis dvasiomis kovoji?

PETRAS. Aa... Jasius.

JASIOUS. Vienas?

PETRAS. Vienas. Eikš vidun!

JASIOUS. Te – palaikyk! (*Atiduoda modelį ir popierių Petrui ir vikriai išoka pro langą vidun*)

PETRAS. Tai jau baigėi? Koks gražus! Kaip tikras lėktuvas.

JASIOUS. Turi pirmą dovaną gaut, arba aš jį sulaužau! Aš dirbdamas taip jam ir pasakiau.

PETRAS. Jasiu, mielas, – kaip jis sklendo?

JASIOUS. Pamatysi ore, bet dabar, brole, paslėpk tu jį savo palovin.

PETRAS. Kodėl palovin?

JASIOUS. Aš namie neturiu kur padėt. Vaikai kaip vilkai tuoj užpuls, – ir šipuliai beliks.

PETRAS. Gerai, Jasiu, aš jį pas save ant spintos... (*Ima modelį ir deda prie sofų*)

JASIOUS. Žiūr, brole... Atnešk braižiklius – vaikai mano skriestuvą nujojo. Aš noriu baigt pirmadieniui savo brėžinį.

PETRAS. Gerai, aš tuoj. (*Išbėga*)

Jasius dairosi, pačiupinėja bufetą, susiveržia diržą ir tiesia ant stalo vatmaną

PETRAS. Štai tau visi prietaisai.

JASIOUS. Ot gerai... Ai, koks tavo reisfederis...

PETRAS. Man dėdė savo atliekamus braižiklius dovanojo...

JASIOUS. Man kaip tik reikia čia plonytę kaip plaukelis iš vesti. (*Braižo*) O-o-o-ot šitaip! O-o-ot ir va

* Iki pasimatymo, mano mielas (*pranc.*)

** Iki pasimatymo, mano dėde (*pranc.*)

kaip! (*Žiūri, paėmęs rankon brėžinį*) Va tai šitaip, va tai taip aguonėles sėja. (*Braižo ir kalba, pamėgdžiodamas mokytoją*) „Šiaučiuk, tu ir vėl brėžinio neatnešei?“ – „Prašau, panele mokytoja... Teikitės parašyti va čia kampely su pliusu.“ Pasiutiškai geras reisfederis.

PETRAS (*padaręs papirosą, laiko ranką už nugaros*). Spėk, ką turiu, tai duosiu.

JASIOUS. Obuolį?

PETRAS. Ne!

JASIOUS. Kriaušę?

PETRAS. Ne!

JASIOUS. Pastipusią žiurkę?

PETRAS (*tiesia papirosą*). Štai, imk!

Jasius purto galvą

Imk gi...

JASIOUS. Mečiau... Neberūkau...

PETRAS. Jasiau!.. Tu neberūkai?

JASIOUS. Kas čia tokio? Neberūkai ir neberūkysiu... Baigta!

PETRAS. Jasiau, mielasai!.. Tai tu manęs paklausei... (*Meta papirosą į kampą*)

JASIOUS. Visai ne tavęs, bet aš pats.

PETRAS. Taip, taip... Tu pats, tu pats, Jasiau! Ir labai gerai...

JASIOUS. Nusibodo. Nekenčiu aš to bachūro. Nieko nedirba, valkiojas. O jam ir uždavinius padaryk, ir špargalus pa ruošk, ir transliuok per pamokas. Ir taip nuo trečios klasės už pakelį papirosų. Nenoriu! Baigta!

PETRAS. Vargšas Barzdžius. Dabar turės pats mokyti.

JASIOUS. Pats laikas. Tegul pavargina savo durną galvą. Didelis čia daiktas, kad jis rangovo sūnus. Pats cigaretės rūko, o man trečios rūšies kaišioja... Štai ir pabaigiau. Geras reisfederis.

PETRAS. Penki.

JASIOUS. Man penkių niekad nestato. Keturis, ir tai su rūgščia fizionomija.

Už lango BARZDŽIUS ir ŠURA, abu rūko. „Štai kur jis!“ „Kur?“ – „Štai!“

BARZDŽIUS (*pro langą*). Procevojat? Palaimintas darbas jau nos Lietuvos, – anot garsaus poeto Maironio. O mudu su Šura, nusidėjėliai, į faifokloką gūrinam.

JASIOUS. Laimingos kelionės!

BARZDŽIUS. Mes buvome ir pas tave, Šiaučiuk, užėję, taip sakant, su vizitu, bet mus tavo tėvas išvijo. Chi-chi-chi...

JASIOUS. Labai gerai padarė.

ŠURA. Iš pradžių manė, kad puspadžius prikalt atnešėm, tai dar kalbėjo, o kai pasakėm, kad tavęs ieškome, tai pasiuntė po velnių.

JASIOUS. Per arti pasiuntė.

PETRAS. Nesibarkite, vyrai. Prašome į vidų.

BARZDŽIUS (*įkišęs į vidų galvą, dairosi*). Tai čia Keraičių butas... Baldai visai išėję iš mados. Žiūrėk, Šura, koks bufetas, kaip autobusas. Chi-chi-chi...

JASIOUS. Barzdžiau, kiek tau metų?

BARZDŽIUS (*sumišęs*). Aštuoniolika, o kas?

JASIOUS. Mesk gimnaziją ir vesk. Ba kol baigsi, būsi dvidešimt penkerių, ir nė viena pana už tavęs neis. Neis, nežiūrint į tai, kad tavo bufetas į altorių panašus. Neis. Baigta.

ŠURA. Cha-cha-cha. Štai tau, Gediminai, Šiaučiukas barzdą ir prisiuvo.

BARZDŽIUS. Kokia čia barzda... Aš greičiau už jį baigsiu. Klausyk, Jaska, ar padarei man brėžinį?

JASIOUS. Aš sakiau, kad nedarysiu.

BARZDŽIUS. Kaip tai nedarysi?

JASIOUS. Va taip, nedarysiu, ir baigta.

BARZDŽIUS (*išima iš kišenės pakelį cigarečių*). Aš tau kaip tik šiandien „Diplomą“ atnešiau.

JASIOUS. Tu poryt gausi nuo braižybelkos diplomą, va kokį. (*Rodo pirštą*)

BARZDŽIUS. Geriausios cigaretės. Aš pats jas rūkau. Imk!

Jasius nejudėdamas su ironiška šypsena žiūri į jį

Tai ką, neimi?

JASIOUS. Man per prastos. Aš dabar tik cigarus rūkau.

BARZDŽIUS. Jei padarysi, aš galiu tau ir cigarų užfundyti.

ŠURA. Jis iš tavęs tyčiojasi, Gediminai...

BARZDŽIUS (*pašokęs*). Ką, tu iš manęs tyčiojiesi? Na, tai atmink!

JASIOUS. Atminsiu.

BARZDŽIUS. Cypsi kaip šunystis, – nė vieno dūmo negausi.

PETRAS. Na, vyrai, tai jau per daug.

JASIOUS. Baigta! Eik po velnių!

BARZDŽIUS. Š-š-šiaučiukas! Chi-chi-chi...

ABU nueina juokdamiesi

JASIOUS (*pribėgęs spjauna pro langą*). Rupūžė! Į faifokloką... „Diplomą“ atnešiau... Fu! Aš nekenčiu savęs, kad tiek laiko su tokiu asilu draugavau.

PETRAS. Nurimk, Jasiau... Negeras jis draugas, kai draugauja tik dėl išskaičiavimo.

JASIOUS. Gana, baigta! (*Ima brėžinį*) Eisiu namo. Jau gal mama grįžo, gausiu ko nors pietų.

PETRAS. Jasiau, mielas, tai tu dar be pietų?

JASIOUS. Mama per dieną turguj su obuoliais stovi, tai pas mus pasninkas.

PETRAS. Ir ko tu nieko nesakai?.. (*Puola prie bufeto*) Užkąskim nors buterbrodų.

JASIOUS. Neieškok. Nenoriu. Eisiu.

PETRAS (*išima lėkštę su buterbrodais*). Klausyk, Jasiau, dar pabūk. Pasikalbėkime. Man taip gera paskui, kai pasikalbam.

JASIOUS. Geras tu žmogus, Petrai. Bet bloga tau bus gyventi. Geriem žmonėm bloga pasauly.

PETRAS. Eik tu nefilosofavęs, verčiau papasakok, kaip rytoj jūsų modelių rungtynės vyks?

JASIOUS (*valgydamas*). Eisime, Petrai, kartu aerodroman, pats pamatysi. Aš norėjau apie kitą pakalbėti.

PETRAS. Imam apie kitą kalbėti.

JASIOUS. Kvailas gyvenimas, Petrai.

PETRAS. Va tau! Kodėl gi jis kvailas?

JASIOUS. Šit mudu dabar draugaujam, kalbam, vaikščiojam kartu... Neseniai susiejom, ir vėl reiks netrukus skirtis...

PETRAS. O ko mums skirtis? Mokysimės, dirbsime kartu.

JASIOUS. Aš nebeilgai besimokysiu.

PETRAS. Ką tu kalbi?

JASIOUS. Tėvas nebenori. Vis baras, prikaišioja, kad aš dykas visiems ant kaklo sėdžiu. O čia šiandien dar klasės auklėtojas buvo užėjęs, visko prikalbėjo... Jis, žinoma, kalbėjo, tėvo gailėdamas.

PETRAS. Taip, sunku tavo tėvui. Didelė šeimyna, visi maži. Bet vis kaip nors, iš paskutiniųjų... Juk tu paskui dešimteriopei atsilyginsi.

JASIOUS. Aš daugiau ir nenoriu. Man kad tik šįmet. Duotų šešias užbaigti. O paskui – į aviaciją!

PETRAS (*pašokęs*). Kaip tai, jau ir šįmet tavęs nebenori leisti?

JASIOUS. Nebenori.

PETRAS (*vaikšto susirūpinęs*). Palauk, tai kaipgi čia dabar?

JASIOUS. Štai kaip, bro! elgesį už transliaciją sumažino? Sumažino! Vadinas, nuo mokesčio neatleis? Neatleis. Štai ir visos lygtys su visais nežinomaisiais.

PETRAS. Visi transliuoja, – kitiems nieko. O tau – sumažino. Nesuprantu.

JASIOUS. Visa viltis tai va štai šitas. (*Rodo į modelį*) Pirmoji dovana, tai lygiai tiek, kiek reikia mokėti už pusmetį... Bet jei pirmosios negaus, tai sudiev, gimnazijėle. O tada...

PETRAS. Palauk, Jasiau... Va kas! (*Ieško ploščiuoko kišenėj*) Man tėvelis mirdamas paliko va štai šitą. (*Ištraukia raudoną skepetaitę*) Sakė tik labai svarbiam reikalui teišleisti... O čia reikalas labai labai svarbus. Tai šimtas litų. Imk!

JASIOUS (*atsoka*). Ką tu, bro!... Man dabar nereikia... Gal aš dar dovaną laimėsiu.

PETRAS. Na, tai baigta! Jei nelaimėsi, tai va, sumokam! (*Deda atgal sau į kišenę*) Šiaip ar taip, ligi pirmos bus sumokėta.

JASIOUS. Tai kaipgi čia dabar? Taip nelauktai. Kada gi aš tau juos galėsiu gražinti?

PETRAS. Man dabar pinigų nereikia. O kai būsi lakūnas, tai nuveši mane lėktuvu į Ameriką!

JASIOUS. Oi Petrai, mes su tavim visus debesis išmaišysime! Ir šitaip, ir taip, ir va kaip! (*Rodo „kilpas“ ir „sraigta“*)

PETRAS (*apkabina*). Na, matai, Jasiau, koks bus gražus gyvenimas.

Girdėtis skambutis

Tai dėdina grįžo!

JASIOUS. Sudiev, bro! Aš prapuolu. Ai, kaip dabar viskas gerai. (*Iššoka pro langą*)

PETRAS (*pro langą*). Tai rytoj kartu aerodroman!

Uždanga

ANTRAS VEIKSMAS

Klasė. Rytas. MOKINIAI renkasi. Kairėje sėdi MERGAITĖS, dešinėje – BERNIUKAI. Prieš suolus katedra.

Kampe lenta. Klasėje užesys: kas pamokas pusbalsiu kartoja, kas nurašinėja. Kiti grupėmis kalbasi, išdaigauja

I GIMNAZISTAS (*įeina. Garsiai*). Labas rytas, ponios ir ponai! (*Niekas neatsako. Dar garsiau*) Labas

rytas!

I MERGAITĖ. Labas, labas!

I GIMNAZISTAS. Nors viena išauklėta mergaitė visoj klasėj atsirado.

I MERGAITĖ. Ar padarei 125-tą?

I GIMNAZISTAS. Pradedant 120-tu ir baigiant 125-tu, visus padariau, ir visus blogai. Reikalauju skubaus nusirašymo.

II GIMNAZISTAS. Maryte! Maryte, štai 125-tas. Šiame uždaviny visa mano siela surašyta. Tik atsakymas truputėlį kitoks išėjo.

I MERGAITĖ (*meta sąsiuvinį*). Reikia čia man tokios miglotos sielos, ir dar su klaidingu atsakymu. (*Nueina kitur nusirašinėti*)

I GRUPĖ (*pusbalsiu dainuoja*).

Aukštyn, pirmoji eskadrilė!

Pasklido gandas neramus:

Tenai, kur niūrios erdvės tyli,

Klastingas priešas laukia mūs.

III GIMNAZISTAS (*įeina šlubuodamas*). Sveikas, Gediminai! Aš visą pirmadienį išgulėjau mirties patale, tapau sužalotas per šoksmo nelaimę. Apšviesk mane, šviesusis kunigaikšti: ar tavo draugas Šiaučiukas laimėjo pirmąją vietą aviomodelių lenktynėse?

BARZDŽIUS. Jis laimės pirmąją vietą varlių lenktynėse. O be to, koks jis man draugas?

III GIMNAZISTAS. Ar jau nebe draugas? Sakykite!.. Pralaimėjo, tai ir nebe draugas? Koks nepastovumas!..

BARZDŽIUS. Plepėk dar... (*Nueina*)

III GIMNAZISTAS. Vyrai, apšvieskite nukentėjusį už jūsų visų garbę: kas laimėjo sekmadienį orasvydį?

II GIMNAZISTAS. Aštuntokai, atsilikėli.

III GIMNAZISTAS. O šventasai Rokai! Ir aviomodelių, ir orasvydžio rungtynės prakištos. Tik aš vienas rimtai kovojau už mūsų klasės garbę. Būčiau aukščiausiai iššokęs, tik kartį trumpą padavė.

Juokas

II MERGAITĖ. Taip kritai, – manėme, kad nė nebeatsikelsi.

III GIMNAZISTAS. Gal ir ašarėlę gaudžią praliejote?

II MERGAITĖ. Buvo čia dėl ko verkt.

III MERGAITĖ. Irgi čempionas!

III GIMNAZISTAS. Tai žmonių žiaurumas, niekas pralaimėjusio nesigaili. Reikės pereiti į pingpongo komandą. (*Nueina*)

II MERGAITĖ. Ten ne tiek pavojinga. (*Juokiasi*)

Įeina PETRAS

ALDONA. Keraiti, sakyk, kaip čia su 125-tu?

PETRAS. Labas rytas! O ką, neišėjo?

ALDONA. Aš nežinau, kaip čia (*rodo sąsiuvinį*) su šaknim.

PETRAS (*aiškina*). Viskas gerai. Tik pirma reikia į laipsnį pakelti. Štai, va čionai...

ALDONA. Sėskim...

PETRAS atsisėda šalia ir kalbasi toliau

Taip, suprantu...

Įbėga apsirikęs pirmokas ir, pamatęs, kad ne į savo klasę pateko, nusteбęs dairosi. II gimnazistas sutrepsį, PIRMOKAS kuria lauk

II MERGAITĖ. Kam tu jį vargšą taip...

II GIMNAZISTAS. Jasiau, parduok man savo aviomodelį... Arba mainykim ant markių.

JASIUS (*taisydamasis rašyti*). Nebeturiu.

II GIMNAZISTAS. Jau pardavei?

JASIUS. Sulaužiau...

II GIMNAZISTAS. Ot kvailas. Tokį gražų lėktuvą laužyti...

JASIUS. Darau kitą... 25-tą bus vėl rungtynės.

II GIMNAZISTAS. Kitose manai laimėti pirmąją?

JASIUS. Taip. (*Rašo*) Kaip bus prancūziškai „bėgti“?

II GIMNAZISTAS. Nežinau, aš ne bėgikas, klausk šlubio Andriušio. Vyrai, kas atsinešėt markučių? Atidarau mainymo kontorą.

BALSAS. Gausi! Vakar įsukai dvi konsarkas.

II GIMNAZISTAS. Mainas – monas, kas apgauna, tai tas ponas. Naudokitės proga. Naujas paketas tik ką gautas iš Honolulu.

JASIUS. Handeli, nekliudyk mokytis...

IV GIMNAZISTAS. Eikime, Handeli, į kampa. (*Apkabinęs veda*) Nekliudyk Šiaučiukui šviestis.

II GIMNAZISTAS. Ar turi markių?

IV GIMNAZISTAS. Turiu. Tik be apgavysčių.

Abu išsiima markutes ir keičiasi

I GIMNAZISTAS (*garsiai skaito hegzametrą*). In nova fert animus mutatas dicere formas corpora...*

BALSAI. Ko tu čia šauki kaip vargamistra per egzėkvijas?

IV GIMNAZISTAS. Vyrai, gelbėkit! Handelis apgavo. (*Vejasi II gimnazistą*) Rodė antspauduotą, o įsuko švarią.

II GIMNAZISTAS. Taip buvo kalbėta.

IV GIMNAZISTAS. Kokio velnio kalbėta?.. Tuoju duok antspauduotą.

BALSAI.

– Ei jūs, chebra, nurimkite!

– Iš tiesų, kaip maži vaikai.

– Handeli, ar perki senus autobuso bilietus?

– Jis ir nuo senų kaliošų neatsisako.

Juokas

* Mane traukia kalbėti apie formų pasikeitimus į naujus kūnus (*lot.*).

II GIMNAZISTAS. Mergaitės, gelbėkite mane nuo šitų žmogėdrų!
I MERGAITĖ. Skriaudžia visi tave, Handeliuk... Bet tu ne pasiduok!
II GIMNAZISTAS. Sunkus gyvenimas, Maryt. Ačiū nors už gerą žodį.

Skambutis, mokiniai sėdasi į savo vietas

BALSAI.

- Vyrai, kas nudžiovė Barzdžiaus špargalą?
- Lotyniški veiksmažodžiai pradingo!
- Pakaks jam daiktavardžių!
- Štai! Štai! Ana kur ant sienos kaba!

Klasėje juokas. Barzdžius stojasi ant suolo, nori paimti ant vinies kabantį popieriuką, bet tuo metu veriasi durys... Barzdžius šoka nuo suolo...

Jeina... V GIMNAZISTAS. Klasėj klyksmas.

V gimnazistas vaidina istorijos mokytoją

V GIMNAZISTAS (*eina į katedrą, sėdasi, atmeta galvą*). Taigi... Apie ką mes praeitą sykį kalbėjome?

BALSAI. Apie Mariją Stiuart.

V GIMNAZISTAS. Taigi... Dabar aš noriu jums papasakoti apie kitą Mariją, būtent apie Mariją Antuanetę.

Barzdžius vėl lipa ant suolo ir nuplėšia nuo vinies popieriuką

Barzdžiau-Barzdaiti, jei tamsta dar kartą per mano pamoką bandysi pasikarti, – aš pranešiu tamstos mamai.

Klasė papliumpa juoku

Taigi... (*Vėl atmeta galvą*) Apie ką mes dabar kalbame?

BALSAI.

- Apie Barzdžių-Barzdaitį.
- Apie Mariją Stiuart.
- Apie Mariją Antuanetę.

V GIMNAZISTAS. Taip, taip... Taigi, jeigu palyginsime ši tuos tris istorinius tipus...

BALSAI.

- Kodėl tris?
- Vienas tipas ir dvi karalienės.

V GIMNAZISTAS. Taip, taip... visai teisingai. Jei palyginsime šitas dvi karalienes, tai pamatysime, kad jų tik vardai panašūs, šiaip jos abi yra griežtai skirtingos tiek savo būdu, tiek ir savo kitomis ypatybėmis, nors dažnai gyvenime ir kalboje jos esti painiojamos. Aldona Vaitaitė, gal tamsta atidėtumei vėlesniam laikui savo privatinę korespondenciją?

ALDONA. Prašau nekliudyti, aš sprendžiu uždavinį.

V GIMNAZISTAS. Ach, tamstai, vadinas, neždomu apie Mariją Antuanetę? Tamsta, taip sakant, norėtum paklausti apie jos vyrą Liudviką?

Tuo metu veriasi durys. V gimnazistas išsigandęs paknopstom šoka nuo katedros. Įbėga uždusęs ŠURA; klasė vėl papliumpa juoku

ŠURA. Ramiai! Citat! Ekstra pranešimas!*

Klasė užia

Nutilkit! Labai svarbu! Vakar T. kvadratui mūsų klasėj ištraukė pinigus.

BALSAI.

– Kokius pinigus?

– Ką tu paistai?

– Kur ištraukė?

ŠURA. Garbės žodis! (*Akcentuodamas*) Vakar Tījūnas pamiršo mūsų klasėj portfeli, ir čia iš jo dingo šimtas litų.

BALSAI.

– Meluoji, tipeli!..

– Čia tau ne prima aprilis, kalbėk rimtai!

– Kvailla išdaiga!

ŠURA (*mušasi į krūtinę*). Garbės žodis! Ilgasai aštuntokas tik ką išėjo iš mokytojų kambario ir man viską papasakojo. Tuoju ateis policija ir pradės tardyti.

BALSAI.

– Apstatė tave Ilgasai.

– Pasityčiojo.

– Rado ilgas ausis ir prišnekėjo.

ŠURA. Bet klausykite! Visai rimtai! Ilgasai klausia: „Kiek jūsų klasėj mokinių?“ Aš jam sakau: „Dvidešimt“ – „Tai, sako, – apvogėt savo auklėtoją ir pasidalijot po penkis litus.“ Štai! Tuoju visa gimnazija žinos... (*Eina į savo vietą*)

BALSAI.

– Vyrų, duosim Ilgajam per strėnas.

– Gaus pylos.

– Mes jam liežuvį sutrumpinsim.

– Mat driežas, ką prasimanė.

II GIMNAZISTAS (*praveria duris ir tuoju atšoka*). Š-š-š-š! Š-š-š-š! Direktorius!

I GIMNAZISTAS. Čia iš tiesų kas nors nebegeirai...

VISI. Š-š-š-š! Š-š-š-š!.. Direktorius! Direktorius! Direktorius!

Klasė nutyla

DIREKTORIUS (*rimtai, susikaupęs eina į katedrą; ramiu balsu*). Ar visi šiandien klasėje?

DEŽURUOJANTIS. Visi, pone direktoriau.

DIREKTORIUS. Taip... Jūsų klasę, o drauge ir visą gimnaziją ištiko skaudus smūgis. Vakar po paskutinės pamokos jūsų klasės auklėtojas pamiršo čia portfeli, ir iš jo dingo pinigai. Nuodugnai

* Skelbiu! Skubus pranešimas! (*lot.*)

dalyką ištyrus, visos aplinkybės rodo, kad jie galėjo dingti tik čionai. Aš pabrėžiu: čionai, jūsų klasėj. Tai pirmas toks negirdėtai skaudus įvykis per visus 15 metų, kai jūsų gimnazija egzistuoja. Ar jūs visi gerai nusimanot, kas čia atsitiko? Įvyko vagystė. Žemas, niekingas darbas padarytas sienose tos įstaigos, kurios tikslas auklėti dorus žmones, taurius savo krašto piliečius.

Maža to. Šis nusizengimas yra dvigubai sunkus. Nes čia nuskriaustas žmogus, kuris jus visus labai mylėjo. Nė vienas mokytojas nėra tiek galvos guldęs už savo klasę, kaip jūsų auklėtojas. Jis žmogus vienišas, neturi artimųjų. Šeštus metus jis veda jūsų klasę. Prisirišo prie jūsų, pamilo jus kaip savo vaikus. Jis džiaugdavosi jūsų džiaugsmais ir budėdavo dėl jūsų nepasisekimų. Per penkiolika darbo metų jis nė vieno cento nėra susitaupęs, nes visus likučius nuo savo kuklios mokytojo algos jis išleisdavo neturtingus mokinius beselpdamas. Ir vakar, paėmęs iš kasos avansu šimtą litų, jis ruošėsi nešti juos į knygyną ir sumokėti... O ar žinot, už ką? Už vadovėlius, kuriuos jis perka ir dalija nepasiturintiems savo mokiniams. Turbūt ir jūsų klasėj ne vieną jis yra sušelpęs?..

JASIOUS. Man auklėtojas nupirko šįmet fizikos, algebros ir geometrijos vadovėlius ir skriestuvą.

BALSAI. Ir man... ir man... ir man...

IV MERGAITĖ. Man visus vadovėlius ir batukus.

DIREKTORIUS. Taip. Bet šito šimto litų jis knygynui sumokėti negalėjo. Pinigai dingo čia, jūsų klasėje.

Dabar galite pagalvoti, kokią ne tik medžiaginę, bet ir moralinę skriaudą jūs padarėt savo auklėtojai.

Aš čia kalbu ne vienam kuriam, bet visiems. Nes kol kaltininkas nebus surastas arba kol jis pats neprisipažins, tol ši dėmė gulės ant jūsų visų. Nei jūsų auklėtojas, nei aš, nei kuris kitas mokytojas nebegalės dabar nė vienam iš jūsų atvirai į akis pažvelgti. Ir jūsų pačių tarpe dings nuoširdus draugiškumas, nes imsite vienas kitą įtarinėti.

Bet... aš netikiu, kad jūsų tarpe būtų surambėjusių, užkietėjusių nusikaltėlių. Aš noriu tikėti, kad šis žingsnis buvo padarytas lengvapėdiškai, nepagalvojus apie visas pasekmes. Aš noriu tikėti, kad tas, kuris šį žingsnį padarė, dabar gailisi, kad jis yra pasiruošęs savo klasės auklėtojai ir savo draugams padarytą skriaudą atitaisyti ir kad jis pats yra pasiruošęs pasitaisyti. Tai galima būtų padaryti atvirai ir nuoširdžiai, čia pat tuojau prisipažinus.

Tačiau aš šito nereikalauju. Pakaks, kad tik man vienam pasisakys, ir aš prižaduoju jam atleisti. Visas skaudus įvykis vien tik mūsų tarpe bus likviduotas, ir niekas daugiau apie tai nesužinos. Dežuruojas!

DEŽURUOJANTIS. Aš!

DIREKTORIUS. Štai dvidešimt suantspauduotų lapelių. Išdalysi visiems po vieną. Kiekvienas parašo savo pavardę ir žodį „taip“ arba „ne“, sulenkia ir grąžina man. Parašęs žodį „taip“ vakare ateina pas mane į butą. Ar supratot?

BALSAI. Supratom, supratom, pone direktoriau!

DIREKTORIUS. Kiekvienas visu rimtumu savo sąžinėj teapsvarsto šį dalyką... Nes tai yra vienintelis galimumas taikiu būdu atitaisyti padarytą žalą. Aš netrukus grįžtu. (*Išeina*)

Dežuruojantis išdalo lapelius, paskutinį pakėlęs laiko rankoj, lyg norėdamas ką sakyti, bet susigriebia ir eina į savo vietą. Klasėje tylu. Kiekvienas žiūri į savo lapelį, tartum nežinodamas, ką su juo daryti

BALSAS. Tai kas gi mums dabar daryti?

I GIMNAZISTAS (*pašoka iš savo vietos*). Klausykite, draugai! Nejaugi mūsų tarpe... va čia, šitoje klasėje, yra vagis?.. Ne, ne, ne! Aš negaliu įsivaizduoti. Man galva neišneša. Šeštus metus gyvename draugėj... Vienas kitą pažįstame... Nieko panašaus nėra atsitikę...

ŠURA. A-a! Netikėjote! Nėra atsitikę, o dabar atsitiko.

BALSAI.

– Pinigai iš portfelio patys negi pabėgo!

– Turėjo juos kas nors išimti!

– Kokia gėda!

– Skandalas!

– Mus dabar pirštais užbadys...

– Niekur akių negalėsime parodyti...

III GIMNAZISTAS. Prašau žodžio! Prašau žodžio! Balsai.

– Kalbėk, Andriuši!

– Kalbėk!

– Prašome!

– Tegul kalba Andriušis!..

III GIMNAZISTAS. Nors aš vakar gimnazijoje nebuvo, bet tikėkite, draugai, kad tas mane irgi liečia tiek pat, kiek ir jus.

BALSAI.

– Teisingai! Teisingai!

– Tiesą sakai!

III GIMNAZISTAS. Klaidos čia negali būti. Direktorius aiškiai pasakė, kad pinigai dingę mūsų klasėje. Nuodugniai neištyręs, direktorius tokių dalykų netvirtins. Tad nėra abejonės, kad kaltininkas yra mūsų tarpe. Direktorius teisingai pabrėžė, kad šis žingsnis padarytas lengvapėdiškai, nepagalvojus apie visas pasekmes. Tad aš čia dabar kreipiuosi į tą kaltininką. Tegul jis nors dabar pagalvoja, į kokią padėtį jis nustūmė mus, savo draugus. Mes dar tarp šių sienų išbūsime trejus metus, paskui, baigę gimnaziją, taip pat už jurių marių neišlėksime, turėsime vienas su kitu susitikti. Ir mus visą gyvenimą sekios kaip Kaino prakeikimas šis baisus įtarimas: gal štai jis apiplėšė mūsų auklėtoją.

BALSAI.

– Teisingai!

– Tiesą kalbi, Andriuši!

III GIMNAZISTAS. Tad aš kreipiuosi į jį visos mūsų šeštos klasės vardu: tegu jis atitaiso savo klaidą.

BALSAI.

– Teisingai.

– Tegu atitaiso.

– Tegu pasisako direktoriui.

III GIMNAZISTAS. Mūsų direktorius – žmogus taurus. Jis mus ne mažiau myli, kaip ir mūsų auklėtojas. Jam prisipažinti tai vis tiek, kaip ir savo tėvui. Prisipažindamas, savo klaidą atitaisydamas, jis nuplaus šią didelę gėdą ir nuo savo sąžinės, ir nuo visų savo draugų. Ar taip aš kalbu, draugai?

BALSAI.

– Teisingai.

– Kito kelio nėra.

Triukšmas

BARZDŽIUS. Prašau žodžio! Ar galima ir man pasisakyti?

BALSAI.

– Barzdžius nori kalbėti!

- Tegu kalba!
- Kalbėk, Gediminai!

BARZDŽIUS. Aš manau, kad vagis neprisipažins. Mūsų klasėj mažų vaikų nėra, kurie pultų taip sau, nieko nepagalvoję. Jau kas darė, tas žinojo, ką daro... Kad baigtume šią nešvarią istoriją, aš siūlau visiems sumesti šimtą litų ir grąžinti Tijūnui. Aš vienas duodu šiam reikalui penkias dešimt.

BALSAI (*pasipiktinę*).

- Čia ne tas reikalas!
- Ne apie tai kalbi!
- Čia garbės reikalas!
- Ką jis ten paisto? Gana!
- Pakaks!

BARZDŽIUS. Nenorite – nereikia! Žinokitės! Manęs šis reikalas neliečia. (*Sėdasi*)

Mokiniai pasipiktinę šoka iš savo vietų ir, kumščius sugniaužę, apstoja Barzdžių

VISI.

- Ką? Tavęs neliečia?
- Tai ką gi liečia?
- Nekaltybės angelas atsirado!
- Šalin akiplėšą!
- Tave tiek pat lengva įtarti, kaip ir kiekvieną kitą!
- Š-š-š-š! Inspekt... š-š-š-š!

Inspektorius, pradaręs duris, įkiša galvą, o paskui ir pats įeina

INSPEKTORIUS. Kas čia per triukšmas! Prašau nutilti! Sėskite. (*Rankas už nugaros susidėjęs, vaikšto prieš suolus; po ilgos pauzės*) Kas vakar dežuravo?

I GIMNAZISTAS (*atsistoja*). Aš.

INSPEKTORIUS. Kuris vakar paskutinis išėjo iš klasės?

I GIMNAZISTAS (*pagalvojęs*). Nepamenu, pone inspektoriau.

INSPEKTORIUS. Sėsk. Kuris vakar paskutinis išėjo iš klasės?

BARZDŽIUS (*atsistoja*). Aš, pone inspektoriau, išėjau pirmutinis.

INSPEKTORIUS. Sėsk. Aš klausiu, kuris vakar išėjo iš klasės paskutinis?

JASIUS. Aš...

INSPEKTORIUS. Aa... Tai tu. Ką tu čia darei, vienas pasilikęs?

JASIUS. Aš, pone inspektoriau... aš dažnai čia pasilieku. Aš darau rašto darbus.

INSPEKTORIUS. O vakar ką darei?

JASIUS. Lotynų ir prancūzų rašinėlius.

INSPEKTORIUS. A-a... rašinėlius. Kodėl namie negali rašyti savo rašinėlių?

JASIUS. Pas mus, pone inspektoriau, labai ankšta... vaikai trukdo.

INSPEKTORIUS. Taip... Vadinasi, tu visą valandą išbuvai vienas klasėj?

JASIUS. Išbuvau.

INSPEKTORIUS. Ar per tą laiką niekas kitas nebuvo į klasę įėjęs?

JASIUS. Niekas... Ne, ne! Buvo.

INSPEKTORIUS. Tai kaip, buvo ar ne?

JASIUS. Buvo klasės auklėtojas.

INSPEKTORIUS. Ką jis čia darė?

JASIUS. Nieko... Tik įėjo, pasiėmė portfelį ir vėl išėjo.

INSPEKTORIUS. O tave jis ar pastebėjo?

Jasius tyli

Aš klausiu, ar auklėtojas tave pastebėjo?

JASIUS. Ne.

INSPEKTORIUS. Kaip tai? Buvo ir nepastebėjo?

JASIUS. Aš išgirdau žingsnius ir bijojau, kad nelieptų eit namo... Aš pasislėpiau už lentos kertėjų...

ALDONA (*sujaudinta*). Pone inspektoriau... Mums direktorius paliko anketos lapelius... Mes turime kiekvienas pa rašyti atsakymą... Mes dar nebaigėm... Gal tamsta apklausinėjimą atidėtum vėlesniam laikui?

INSPEKTORIUS (*pastatęs akis*). M-m-m... Vėlesniam laikui... Gerai, palauksime... Sėskite.

Šiaučiukas ir Aldona sėdasi. Įeina DIREKTORIUS

DIREKTORIUS. Ar jau visi parašėt atsakymus?

BALSAI. Visi, pone direktoriau.

DIREKTORIUS. Prašau atiduoti juos man.

Gimnazistams nešant lapelius, direktorius su dešine ima ir deda į kairę. Suėmęs visus lapelius, juos sumaišo, kuri laiką žiūri į klasę, paskui atskleidžia vieną lapelį ir skaito: „Ne“ ir t. t. Direktorius veidas niaukiasi, paskutinį ima iš lėto.

Klasėje kapų tyli.

Ne... Kaltininkas neprisipažino... (*Surenka lapelius ir ruošiasi eiti*)

INSPEKTORIUS. Šiaučiukas eis su mumis į mokytojų kambarį.

Jasius sukrinta, išgąščio apimtas. Petras pakyla iš savo vietos, ryžtingais žingsniais išeina į priešakį

PETRAS. Pone direktoriau!

DIREKTORIUS (*klausiamai žiūri į jį*). Ko jums?

PETRAS. Aš paėmiau iš portfelio šimtą litų. (*Nuleidžia galvą*)

ALDONA (*griebiasi už galvos. Susmunka suolo*). O Viešpatie!

Visi nustebę žiūri į Petrą

Uždanga

TREČIAS VEIKSMAS

Mokytojų kambarys. PSICHOLOGAS ir GAMTININKĖ sėdi. TIJŪNAS vaikščioja

PSICHOLOGAS. Psichologiškai imant, tai suprantama.

GAMTININKĖ. O man visai nesuprantama. Šešerius metus vaikai auga prieš mūsų akis, ir niekad nieko panašaus nėra atsitikę.

PSICHOLOGAS. Kriminalinė psichologija nurodo ir tokių pavyzdžių. Apsigimęs kriminalistas iki tam tikro laiko gali visai nerodyti savo palinkimų. Kriminalinis pradas jame tartum miega letargo miegą. Bet vieną gražią dieną, lyg kieno pažadintas, pabunda, ir tada...

GAMTININKĖ. Eikit, eikit, kolega, jūs su savo kriminalistika. Mes juos visus pažįstame gal ne blogiau, kaip savo vaikus. Kurį gi dabar čia įtarsi? Apie kurį tik pagalvoji, – liežuvis nepajuda, kad jį apkaltintum.

PSICHOLOGAS. Bet nusikaltimas padarytas.

GAMTININKĖ. Aš netikiu. Čia kas nors ne taip. Pone Tijųnai, gal tamsta kur kitur dar buvai užėjęs?

TIJŪNAS. Brangioji ponია, aš pats labiau už visus džiaugčiausi, jei galėčiau nors truputėlį suabejoti, kad pinigai dingo mano klasėj...

GAMTININKĖ. Ar tamsta visas smulkmenas gerai prisimeni?

TIJŪNAS. Taip gerai, kaip čia tamstą kad matau.

GAMTININKĖ. Tai, vadinasi, po penktos pamokos tamsta paėmė iš sekretoriaus šimtą litų, padėjai juos į piniginę, o piniginę į portfelį ir nuėjai į knygyną?

TIJŪNAS. Ėjau į knygyną... Ir tik išėjęs iš gimnazijos, atsiminiau, kad šiandien ne trečiadienis, bet antradienis, ir kad šeštoj klasėj mano šeštoji pamoka.

GAMTININKĖ. Ir grįžai?

TIJŪNAS. Grįžau. Nusivilkau palatą ir su portfelium rankoj nuskubėjau į savo šeštąją.

GAMTININKĖ. Taip, o paskui?

TIJŪNAS. O paskui, baigęs pamoką, vėl apsivilkau palatą ir vėl nuėjau į knygyną. Ir tik pusiaukely pastebėjau, kad pamiršau klasėj portfelį.

GAMTININKĖ. Ir vėl grįžai?

TIJŪNAS. Grįžau. Pasiėmiau nuo katedros portfelį ir nuėjau į knygyną.

GAMTININKĖ. Ar nieko nebebuvo klasėj?

TIJŪNAS. Tuščia. Man įėjus į didįjį koridorių, iš mano klasės išėjo paskutiniai mokiniai.

GAMTININKĖ. O pakeliui ar tamsta nieko nebuvai sutikęs?

TIJŪNAS. Nieko. Ničnieko.

GAMTININKĖ. Ir niekur kitur nebuvai užėjęs?

TIJŪNAS. Niekur.

GAMTININKĖ. Keistos, labai keistos aplinkybės.

PSICHOLOGAS. Matote, ponია. Kaip jūs kitaip šį recidyvą išaiškinsite? Vadinasi, penkerius metus jaunuolis buvo doras, o šeštai – jame pabudo banditas.

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS (*įeina, jaunas, su botfortais*). Sveiki gyvi, kolegos! Ach, ką aš atėjęs išgirdau! Tamstą, kolega Tijųnai, ištiko skaudi nelaimė.

TIJŪNAS. Ištiko...

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Reiškiau užuojautą, širdingiausią ir giliausią užuojautą. Juk šimtas litų prie mūsų ubagiškos algos – tai visas kapitalas.

TIJŪNAS. Apie ką tamsta?

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Aš girdėjau, kad tamstą šeštos klasės mokiniai apvogė, kad tamstai dingo šimtas litų.

TIJŪNAS (*užsidegęs*). Tamsta, jaunuoli, ne apie tai kalbi.

GAMTININKĖ. Žinoma, čia ne piniguose visas reikalas. Čia daug skaudesnis dalykas.

PSICHOLOGAS. Čia, taip sakant, svarbiau psichologinis momentas.

TIJŪNAS. Tamstai svarbiau psichologinis momentas, anam svarbiau šimtas litų, trečiam svarbiau gimnazijos prestižas, garbė ir dar kiti niekniekiai.

PSICHOLOGAS. O kas gi dar?

TIJŪNAS. Kas dar? O tamstos, gerbiamieji, nepagalvojat apie tą jaunuolį, kuris padarė šį nelemtą žingsnį? Kas dabar darosi jo sieloj?

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Jis dabar tik ir galvoja, kaip geriau jam vogtus pinigus paslėpti.

TIJŪNAS (*iškėlęs rankas*). Kaip tamsta drįsti taip kalbėti apie mano mokinius? Aš skaičiau dienas ir savaites, kiek dar su jais man teks pabūti, aš ramiai negalėjau pagalvoti apie tai, kad po pustrėčių metų man reikės su jais skirtis. O tamsta drįsti juos niekinti! Ar jūs patys nepergyvenot jaunystės? Ar jūs gimėt surambėjusiais seniais su aprūdijusiomis sielomis?

GAMTININKĖ (*karštai*). Tiesa, tiesa, šventa teisybė! Dabar jų visų gražiausias amžius, kai širdys pilnos kilnių troškimų, o sielos – žydi idealais.

TIJŪNAS. Ir štai, brangioji ponია, viena iš tų jaunučių sielų priėmė nuodų. Ji dabar kankinasi, blaškosi. Jei skubiai ne suteiksi pagalbos – ji žus.

GAMTININKĖ. Taip, taip! Tai jaunos sielos savižudybė.

TIJŪNAS. Ir kaip dabar aš galėsiu išbūti su savo jaunuoliais pustrėčių metų, žinodamas, kad jų tarpe yra lavonas. Kaip aš įeisiu į klasę, žinodamas, kad čia va, prieš mane, sėdi mano auklėtinis su sužalota siela ir aš negaliu jam padėti. Tik pagalvokite... Juk tai baisu...

Skambutis

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Jau pertrauka...

PSICHOLOGAS. Žiūrėsime, kokių naujienų mums atneš direktorius.

MOKYTOJAI ir MOKYTOJOS su žurnalais rankose eina į vidų. Tijūnas nervingai vaikšto po kambarį. Įeina ISTORIKAS tokia pat eiseną, kaip rodė V gimnazistas

ISTORIKAS. Direktorius susijaudinęs ginčijasi koridoriuje su inspektorium. Matyt, surado kaltininką.

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Aš labai abejoju.

Įeina DIREKTORIUS su INSPEKTORIUM. Direktorius veidas susikaupęs, inspektorius – patenkintas. Visi laukiamai žiūri į juos

DIREKTORIUS (*užima vietą už stalo*). Ponios ir ponai, dėl skaudaus įvykio, kuris ištiko mūsų gimnaziją, aš atidarau mokytojų tarybos ekstra posėdį.

Visi sėdasi, tik Tijūnas pasilieka bestovis

Aplinkybės, kuriomis dingo šeštoj klasėj tos klasės auklėtojo pinigai, tamstoms jau žinomos. Dabar žinomas ir to nelemto darbo kaltininkas. Jis prisipažino.

BALSAI.

– Įdomu, įdomu kuris?

– Kas? kas? kas?

– Na, na, įdomu?

DIREKTORIUS (*pusbalsiu inspektoriui*). Tamsta, pone inspektoriau, pasirūpink, kad paskambintų mokinio globėjams. Kad juos iškvieštų tučtuojau čionai.

INSPEKTORIUS. Aš jau pasirūpinau, pone direktoriau.

DIREKTORIUS. Kaltininkas, sakau, prisipažino. Ir dėl jo likimo mes čia turėsime pasisakyti. Tai yra tas naujokas, šįmet į mūsų gimnaziją priimtas, inžinieriaus Keraičio auklėtinis, Petras Keraitis.

BALSAI.

– Negali būti!

– Štai tau!

– Pamanykite, kas galėjo tikėti!

TIJŪNAS (*savęs nebesuvaldydamas*). Bet... bet, pone direktoriau, ką tamsta darai?

DIREKTORIUS (*klausiamai žiūri į jį*). O ką man liepsite daryti?

TIJŪNAS. Juk tamsta man pažadėjai... Tamsta man šventai pažadėjai, kad apie tai tik tamsta vienas težinosi, kad niekam, ničniekam, net man, nesakysi.

DIREKTORIUS. Prašau palaukti, kolega, aš tuojau viską paaiškinsiu. (*Visiems*) Kad nekiltų gimnazijoje triukšmas, ponas Tijūnas pradžioj buvo manęs visai nutylėti apie pinigų dingimą.

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Kaip tai – nutylėti? Juk šimtas litų – tai ne dešimt centų?

DIREKTORIUS. Prašau prie tvarkos. Sakau, pradžioj buvo manęs nutylėti, tačiau, pasitaręs su manim, apsigalvojo, ir mes priėjome išvadą, kad reikia rasti būdas ir duoti progos suklydusiam mokiniui pasitaisyti. Buvo nutarta išdalyti mokiniams anketos lapelius, kad kaltininkas tik vienam man prisipažintų. Buvo sutarta tik tarp mūsų dviejų visą nelemtą įvykį likviduoti. Taip ir buvo daroma.

TIJŪNAS. Bet, pone direktoriau, jus pasakėte pavardę...

DIREKTORIUS. Palaukite, pone Tijūnai. Lapeliuose visi atsakė neigiamai. Štai Keraičio lapelis. Aiškiai parašyta „Ne“. Tuo būdu visas mūsų sugalvotas planas išspręsti šį incidentą taikiu būdu atkrito. Taigi, sakau, anketoj mokinys išsigynė. Ir tik man pranešus, kad niekas neprisipažino, ir besiruošiant išeiti iš klasės, staiga pakyla iš savo vietos šis jaunuolis, išeina į priešakį ir pasisako, kad jis paėmęs iš portfelio šimtą litų.

BALSAI.

– Keista...

– Keistas berniokas.

– Kodėl gi jis į anketą neigiamai atsakė?

– Tikras Dostojevskio Raskolnikovas.

– Nuostabu.

PSICHOLOGAS (*trina rankas*). Įdomus psichologinis momentas – kriminologijoje vadinamas psichiniu kataklizmu.

INSPEKTORIUS. O aš buvau besurandęs ir kitą nusikaltėlį...

BALSAI.

– Kaip tai – kitą?

– Dar vieną?

ISTORIKAS. Atrodytų, kad mūsų gimnazijoje mokosi kandidatai į banditus.

DIREKTORIUS. Leisk, pone inspektoriau, padaryti tamstai pastabą dėl šito žygio. Viena, tai buvo nekorektiška užbėgti man už akių ir pradėti savarankų tardymą, o antra – tai tik įrodo, kaip lengva įtarti visai nekaltą. Tik pagalvok tamsta, kas būtų atsitikę su tamstos tardomuoju, jei tikrasis kaltininkas nebūtų prisipažinęs?

INSPEKTORIUS. Taip, taip, dabar aš visai pripažįstu, kad tai buvo mano klaida.

BALSAI.

– O kas toks dar buvo tardomas?

– Kas? Kuris tai?

DIREKTORIUS. Aš draudžiu čia minėti kitų mokinių pavardes. Yra aiškiai nustatytas kaltininkas, tad dėl jo prašau ir išsitarti.

INSPEKTORIUS (*atsistojęs*). Padarytas sunkus nusikaltimas. Nuplėšta visos gimnazijos garbė. Ačiū Dievui tik už tai, kad šis jaunuolis nėra nuolatinis mūsų gimnazijos auklėtinis. Jis yra pašalietis, iš kažkokio provincijos užkampio čia atklydęs, tad mūsų gimnazijos orumo šiuo savo žygiu galutinai nesukompromitavo. Aišku, kad toleruoti tokį mokinį gimnazijoje negalima.

TIJŪNAS. Bet juk jis prisipažino?!

INSPEKTORIUS. Mums nežinomi motyvai, dėl kurių jis padarė nusikaltimą, taip pat mes nežinome, kurių motyvų verčiamas jis prisipažino. Pakanka fakto. Aš siūlau pašalinti iš gimnazijos be teisės įstoti į kitą kurią mokyklą. (*Sėdasi*) ISTORIKAS (*atsistoja, atmeta galvą*). Taigi... Mūsų tautos istorija pilna pamokomų faktų, kur nereikalingas gailėstingumas padarė valstybei daug žalos... Taigi... Apie ką mes čia dabar... Aa... Taigi, jei mes nusikaltėlį pašalinsim iš gimnazijos ir nebeleisim jam ir kitur toliau šviestis, tai jis taps kišenvagiu arba blogiausiu atveju – arkliavagiu. Bet jeigu mes jam įduosime į rankas vidurinę ar aukštąją mokslą ir dar diplomą, o paskui jį prileisime prie išdo arba prie kasos, tai jis vogs milijonus! Čia gimnazija turi parodyti savo autoritetą ir valstybinių reikalų supratimą. Aš visai palaikau pono inspektoriaus pasiūlymą. (*Sėdasi*)

DIREKTORIUS. Kas dar nori šiuo reikalu pasisakyti?

FIZIKAS (*atsistoja*). Aukščiausia bausmė taikoma tada, kai nėra jokių švelninančių aplinkybių. Aš norėčiau tik paklausti poną inspektorių ir poną istoriką, ką jie būtų baudę tada, jei Keraitis nebūtų sava valia prisipažinęs? Mano nusimanymu, reikėtų pasiūlyti globėjams, kad jį atsiimtų iš mūsų ir perkeltų į kitą gimnaziją. (*Sėdasi*)

DIREKTORIUS. Yra du pasiūlymai. Kas dar norėtų išsitarti?

GAMTININKĖ (*atsistoja*). Ponai, jūs čia siūlote bausmę, vieni didesnę, kiti mažesnę, jaunuoliui, kurį mes auklėjam vos antras mėnuo. Nežinia, kokiose rankose jis augo ligi tol ir kas jį auklėjo. Mano manymu, mūsų įstaigos pareiga yra taisyti, gerinti jauną žmogų, šalinti jo trūkumus, o ne vyti lauk už pirmą nukrypimą, neduodant progos jam pasitaisyti. Kai dėl bausmės, tai jūs, ponai, jam sunkesnės nebesugalvosite už tą, kurią jis pats sau gera valia pasirinko. Ar jūs įsivaizduojate, kas yra tokio amžiaus jaunuoliui savo draugų akivaizdoje prisipažinti padarius tokį nusikaltimą? Aš siūlau palikti jį gimnazijoje.

TIJŪNAS (*susijaudinęs griebia gamtininkės ranką ir bučiuoja*). Ačiū, brangioji ponai. Jūs pasakėte taip gražiai ir aiškiai visa tai, kas man buvo ant širdies ir ko aš išreikšti žodžiais nemoku.

Gamtininkė sėdasi

DIREKTORIUS. Ar yra dar daugiau norinčių pasisakyti? Nėra. Buvo trys pasiūlymai. Aš siūlau balsuoti. Kas už tai, kad šeštos klasės mokinį Keraitį Petrą pašalinti iš gimnazijos be teisės įstoti į kitą mokyklą?

Pakelia rankas inspektorius, istorikas ir gimnastikos mokytojas

Trys. Kas už tai, kad pasiūlyti globėjams atsiimti jį iš mūsų gimnazijos su teise perkelti į kitą?

Šeši mokytojai pakelia rankas

Šeši. Kas už tai, kad palikti jį mūsų gimnazijoje?

Pakelia rankas Tijūnas ir gamtininkė

Du. Tuo būdu priimta antra propozicija: pasiūlyti globėjams perkelti jį į kitą gimnaziją. *(Sėdasi)*
TIJŪNAS. Kitaip sakant, išmesti vaiką į gatvę. Jis visiškai našlaitis. Man žinomos sąlygos, kuriomis jis gyvena pas savo globėjus.

DIREKTORIUS. Kodėl? Keraičiai tokie kultūringi žmonės.

GEOGRAFĖ. Vaje, apie Keraičius mes visai ir pamiršom!

BALSAI.

– Vargšė Keraitienė! Jai toks skaudus ir nelauktas smūgis.

– Tokia garsi visuomenės veikėja, ir staiga auklėtinis apsigėdė.

– Vargšė, kaip ji visa tai pergyvens?

TIJŪNAS. Apgailestaujat dėl poniutės ambicijos, o tikro vargšo tai nepasigailėjote. *(Pasigriebęs nuo stalo žurnalą, išeina)*

Mokytojai ruošiasi pamokai: kas varto žurnalą, kas ima kitus reikmenis

GEOGRAFĖ. Keistas žmogus tas Tijūnas.

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Ne tik keistas, bet ir juokingas.

ISTORIKAS. Taigi... Nemoka aukštumoj laikyti mokytojo autoriteto.

SARGAS *(įeina)*. Ponai Keraičiai!

DIREKTORIUS. Pakviesk čionai.

KERAITIENĖ su Keraičiu skubiai įeina į kambarį

KERAITIENĖ. Pone direktoriau, tai kas gi čia atsitiko?

KERAITIS. Iš tiesų, kas čia atsitiko?

DIREKTORIUS. Tikrai, labai skaudus įvykis, labai skaudus ir nemalonus įvykis.

KERAITIENĖ. Bet tai negali būti. Jį turbūt apkalbėjo, apšmeižė.

KERAITIS. Jis toks paprastas sodietis, laukinukas. Jį lengva nuskriausti.

DIREKTORIUS. Deja, įvyko kitaip. Jis patsai, niekieno neverčiamas, prisipažino.

KERAITIENĖ. Kaip?.. Jis prisipažino?

KERAITIS. Nejaugi prisipažino?

DIREKTORIUS. Tai labai švelninanti aplinkybė. Ir mokytojų taryba, į tai atsižvelgdama, jam paskyrė lengviausią bausmę.

KERAITIENĖ. Viešpatie, prisipažino! Glušas, idiotas! Kaip jis drįso be mano žinios prisipažinti?

KERAITIS. Iš tiesų mes patys būtume sutvarkę. Aš tūkstančio nebūčiau pagailėjęs, kad tik išvengus tokio skandalo. Kas gi dabar mums su juo daryti?

DIREKTORIUS. Teks iš mūsų atsiimti ir perkelti į kitą gimnaziją.

KERAITIENĖ. Išmestas iš gimnazijos! Ach!

KERAITIS. Nesijaudink, mieloji, paklausyk...

KERAITIENĖ. Gana! Ilgai aš tavęs klausiau! Pakaks! Jei būtum manęs klausęs, neturėtume dabar tokios gėdos. Nei kur akių dėti, nei kur pasirodyti. Laikraščiai prapliups... Visas miestas sužinos...

GAMTININKĖ. Nėra dar taip bloga, ponai. Niekas čia ne sužinos. Viskas pasiliks mūsų tarpe. Jis nėra blogas berniukas, – suklydo, bet ir vėl tuojau pasitaisė prisipažindamas.

KERAITIENĖ. Jūs, ponai, sakote, pasitaisė... Jis ne pasitaisė, bet išniekino, apjuodino savo geradarius.

DIREKTORIUS. Iš tiesų, ponai, jūs per daug tragiškai priimate šitą įvykį. Perkelsite į kitą gimnaziją, ir vėl viskas susitvarkys.

KERAITIENĖ. Ką? Ar vėl jį į gimnaziją? Kad jis vėl mūsų šeimos gerą vardą kompromituotų? Dėkui už patarimą, po ne direktoriau. Šito tai jau nebus. Vagis mano šeimos židinio slenksčio daugiau neperžengs.

KERAITIS. Ponai, man vis dar neaišku. Vadinas, jis prisipažino, ir jūs radote pas jį tuos dingusius šimtą litų?

INSPEKTORIUS. O apie pinigus mes ir pamiršome!

GIMNASTIKOS MOKYTOJAS. Patį svarbiausią dalyką pražiopsojome.

PSICHOLOGAS. Tai yra įdomus psichologinis momentas.

DIREKTORIUS (*susigriebęs*). Iš tiesų, apie pinigus mes net nepasiteiravome. O jis didesnės pinigų sumos su savim nesinešiodavo?

KERAITIS. Jokių pinigų. Nebent vieną kitą litą.

DIREKTORIUS. Vadinas, jei tikrai paėmė, tai pinigai turi būti pas jį arba turi nurodyti, kur jis juos padėjo. (*Skambina sargui*) Įdomu. Patikrinsime.

Jeina sargas

Pašaukite šeštos klasės mokinį Keraitį.

Sargas išeina

ISTORIKAS. Taigi... Pinigas – mūsų krašto nelaimė. Jis žudo jaunus ir senus.

KERAITIENĖ. Bet jeigu pas jį pinigų nerasite, tai kaipgi, ponai, pavadinti šitą jūsų pasielgimą?

INSPEKTORIUS. Palaukite, poniute. Vieną minutę lukterėkite. Tada rasime ir pavadinimą.

PSICHOLOGAS. Prisipažinimas – tai dar nėra kaltės įrodymas. Kriminalistikoje yra pavyzdžių, kad subjektas, būdamas visai nekaltas, psichinio kataklizmo metu prisipažįsta kaltu. Užtat dėsnis: daiktingai įrodyti savo kaltumą.

Jeina PETRAS ir atsistoja prie durų

DIREKTORIUS. Eikite čia arčiau.

Petras eina arčiau prie stalo. Keraitienė traukiasi atatuspa

Paimtus iš auklėtojo portfelio pinigus jūs galite gražinti?

PETRAS išima iš užančio raudonąją savo skepetaitę, palengva ją atriša ir deda suglamžytą banknotą ant stalo

KERAITIENĖ (*isteriškai*). Vagis! (*Susmunka į kėdę*)

DIREKTORIUS. Mokytojų tarybos nutarimu tamsta, Keraiti, turėsi palikti mūsų gimnaziją. Dokumentus gali atsiimti raštinėj.

Petras apsigręžęs iš lėto eina į duris. Ties Keraičiu lyg bando stabtelėti, bet šis nuo jo nusisuka, ir Petras ryžtingai eina durų link. Girdėti skambutis.

Uždanga

KETVIRTAS VEIKSMAS

Siuvėjo dirbtuvė. Didelis stalas. Keletas kėdžių, siuvamoji mašina, kampe suolas (tapčianas) ir paprasta nedažyta dėžė. ŽIOGAS, du jo PADĖJĖJAI ir PETRAS siūdami dainuoja

Išaugau kiemely Pas savo tėvelj,
Išėjau vandravot,
Sau laimės paieškot.

PETRAS. Ai! *(Kiša į burną pirštą)*

ŽIOGAS. Ar labai įsidūrei?

PETRAS *(laikydamas pirštą dantyse)*. Lig pat kaulo suvariau.

ŽIOGAS. Patepk jodu.

JUZĖ. Patrink pipirmėtėm su alūnu, labai mačija ir greit užgydo pavojingus kūno sužalojimus.

Petras staiga pašoka ir puola Juzę, šis bando išsisukti, bet Petras pagauna, paverčia ant suolo ir kumščiais maigo

Oi žmonės, gelbėkit! Petrai, pasiutėli, skauda!

PETRAS. Ar valdysi liežuvj!

JUZĖ. Oi! Valdysiu, valdysiu, paleisk.

PETRAS *(eidamas į savo vietą)*. Žiūrėk tu man...

JUZĖ. O tu nebadyk adatom savo nuosavo kūno. Irgi meistras... Visos panagės subadytos.

PETRAS. Jei tu dar murmėsi, tai rytoj gegužinėj mes su Motiejum tavo Elenutę iš tavęs paveršime.

MOTIEJUS. Neduosime jam nė prisiliest... Šokinsime pakaitomis.

JUZĖ. Cha-cha-cha! Oi, negaliu! Petras šoks!.. Gal „Noriu miego“ ar sodietišką kadrilj?

MOTIEJUS. Aš valsą ir fokstrotą, o Petras polką ir sukčinj. Štai tau ir bus.

JUZĖ. Polką ir sukčinj? Vargšė Elenutė. Į ką pavirs jos naujieji batukai.

PETRAS. Irgi aristokratas atsirado. *(Pakyla ir rodo)* „Mademoiselle Hellène, s'il vous plaît, je vous engage pour un tango.“* *(Kraiposi, pamėgdžiodamas šokio judesius, ir dainuoja tango melodiją)* Miau-miau. Miau-miau-miau-miau-miau. Miau-mia-a-u. Fu! šlykštinė kokia. Kaip paralitikai tūpčioja, ir tai vadinasi šokis.

Visi šypsosi

* Panele Elena, malonėkite pašokti su manim tango *(pranc.)*.

(Pakeitęs pozą) Mergaitė turi pajusti, kad ją vyras šokina. *(Sutrepsi ir suka, rodydamas sukutinį)*

MOTIEJUS. Bravo, Petrai! Taip mes jam rytoj ir padarysim.

PETRAS *(ima siuvinį)*. Buvau manęs neiti į gegužinę, bet kad taip, tai būtinai eisiu.

ŽIOGAS. Eisime, Petrai. Visą žiemą ištupėjom šitoj dėžėj. Reikia nors pavasarį pušų oru pakvėpuoti.

PETRAS. Gražu dabar miške. Koks žalumas ir pats paukščių ermideris.

ŽIOGAS. Tik pinigų nepamirškite pasiimti, kad gegutė neužkukuotų tuščios kišenės. Mano senelė jau šiandien įsirišo varioką į skepetaitę šiam reikalui.

PETRAS. Ar dėdina taip pat su mumis kyla?

ŽIOGAS. O kaipgi? Nė už ką nesutinka manęs vieno iš leisti.

Skambutis

Klientas. *(Rengiasi eiti įleisti)*

PETRAS. Aš įleisiu. *(Išeina)*

JUZĖ. Irgi šokėjas atsirado...

MOTIEJUS. O ką, išsigandai?

JUZĖ. Kažin ar eis dar Elenutė su jumis šokt?

MOTIEJUS. Oho, kur užvažiavo! Na, brole, jeigu su tavim šoka, tai su mumis, – pamatysi...

PETRAS *(įeina)*. Čia tas... sekretorius.

ŽIOGAS *(lipdamas nuo stalo)*. Aha! Pavalyk kostiumą... *(Išeina)*

PETRAS šepėčiu valo

MOTIEJUS. Petrai, ar girdėjai? Juzė sako, kad jo Elenutė mus išbrokysianti...

PETRAS *(valydamas)*. Et, tesižino jis su savo Elenute. Čia tas notaro sekretorius... Kostiumo atėjo atsiimti... Mano siūtas...

ŽIOGAS *(įeina)*. Jau?

PETRAS. Prašom. *(Paduoda kostiumą)*

ŽIOGAS *(varto, čiupinėja)*. Tu vatos į kairiąją pusę padauginai. Štai, žiūrėk, kairysis petys išsikišęs.

PETRAS. Pamėginkite... Gal bus gerai. Jo pečiai kreivi, dešinioji mentė išsišovusi. Pamėginkite...

ŽIOGAS *(kraipo galvą, žiūrėdamas į Petrą)*. Pažiūrėsime... *(Išneša)*

JUZĖ. Mote, kokį man galstuką pirkti prie mėlynojo kostiumo?

MOTIEJUS. Ar kipšams tas raištis reikalingas?

JUZĖ. O kaipgi kitaip ?

MOTIEJUS. Toks karštis – vaikščiok su atlapa krūtine.

JUZĖ. Irgi pamokė! Dėl apsilvilkimo tai jau manęs, brole, nemokyk. Aš mieste gimęs, mieste augęs – žinau.

MOTIEJUS. Tai kam klausai?

PETRAS. Pirk žalią. Rytoj kai pasigersi, tai prie veido tiks.

JUZĖ. Blaivybės apaštalas atsirado. Geriu, nes turiu. Gertum ir tu, jei turėtum, jei neleistum pinigų niekams.

MOTIEJUS. Petras niekams neišleidžia.

JUZĖ. Žinau – algebros, geometrijos ir dar kitokia fanaberija.

PETRAS. Ai tu, galvele galvele...

MOTIEJUS. O, kad tu žinotum, kas tai yra gera knyga! Koks džiaugsmas apima žmogų, kai per vieną vakarą sužinai tokius dalykus, apie kuriuos pirma visą gyvenimą galvojai ir niekaip jų suprasti negalėjai.

JUZĖ. Įdomu, apie kokius jūs ten dalykus?..

MOTIEJUS. Aną subatvakarį tu išbėgai į vakaruškas, o mes čia, Petras, Jasius ir aš, gal penkias valandas skaitėm apie dangaus spinduolius. Ir kokių dalykų nesama pasauly!

JUZĖ. Oi, negaliu! Apie spinduolius... Apie žvaigždes ir planetas, vadinasi. Man pakanka to, ką aš apie šitą materiją mokykloj esu girdėjęs.

MOTIEJUS. Tu, Juze, kalbi kaip laukinis... Nors, tiesą pasakius, neseniai ir aš panašiai galvojau.

Jeina ŽIOGAS

ŽIOGAS. Neblogą akį turi, Petrai. Kostiumas guli kaip priaugęs. O aš pražiopsojau, kad jam kaulai išsikraipę.

PETRAS. Tai nuo rašymo... Pas notarą, matyt, darbo vyras turi.

ŽIOGAS. Jei ir toliau taip eis, tai tave, Petrai, reiks iš padėjėjų į meistrus kelti.

JUZĖ. Jis mat su algebrų ir geometrijų pagalba...

ŽIOGAS. Nekalbėk, Juze, apie dalykus, kurių neišmanai.

PETRAS. O ką tau kliudo mano algebros ir geometrijos?

JUZĖ. Man? Man jos nieko nekliudo. Aš tik taip sau... Aš tik manau, kad siuvėjui visa tai – tuščias galvosūkis... Darbo žmogui tokie dalykai duonos neduos.

ŽIOGAS. O kodėl gi darbo žmogus būtinai turi būti tamsus?

PETRAS. Bjauru, kad žmonės surišo mokslą su duona, su pyragu ir dar su kitais galais...

MOTIEJUS. Nieko nepadarysi. Taip yra.

PETRAS. Bet taip neturi būti. Mokslas kaip vanduo, kaip oras turi būti visiems... Mokslas privalo ne pelną, bet šviesą žmogui teikti.

JUZĖ. Žiūrėsime, kaip tu kalbėsi, kai baigsi savo tą universitetą.

PETRAS. Žiūrėkite... Ateikite į mano siuvyklėlę po septynerių aštuonerių metų, ir pamatysite, kaip dirba jūsų Petras.

JUZĖ. Mokslą išėjęs, nė vienas juodo darbo nedirbo ir ne dirbs.

PETRAS (*karštai*). Aha! Juodo darbo... O man nėra nei „juodo“, nei „balto“ darbo. Tik dykaduoniai, tinginiai ir pastumdėliai suskirstė darbą į „juodą“ ir „baltą“. Kiekvienas sąžiningai atliekamas naudingas darbas yra vienodai šventas, kilnus ir garbingas. Tik žmonės, kurie jį atlieka, nevienodi: vieni per daug gudrūs, kiti per daug kvaili. O šito neturi būti.

MOTIEJUS. Bravo, Petrai! Parodyk pavyzdį!

PETRAS. Ir parodysiu! Po dvejų metų gausiu brandos atestatą, o dar per penkerius metus baigsiu universitetą. Ir pa rodysiu, kad siuvėjas nė kiek ne mažiau turi galvoj už poną daktarą ir už banko direktorių. Gana kalbų. Reikia darbais įrodyti.

ŽIOGAS. Na, na-a... Dieve padėk tau, Petrai!

JUZĖ. Tuščia fanaberija...

PETRAS. Fanaberija... Fanaberija... Tu kalbi apie fanaberiją? Rask pas ką didesnę fanaberiją kaip tavo. Amžinai užrietęs nosį vaikščioji.

JUZĖ. Ko čia man užrietus nosį nevaikščioti? Aš iš savo mokytojo šimto litų nepavogiau.

Petras, kumščius sugniaužęs, pašoka, bet, sekundę su savim kovojęs, krinta atgal į kėdę ir, nuleidęs

galvą, vėl imasi darbo

MOTIEJUS (*grūmojamai atsigrižta į Juzę, surinka*). Valdyk liežuvį!

ŽIOGAS. Na, vaikai, nesipeškite... Galima ginčytis, bet į svetimos sąžinės dalykus nepadoru lįsti. O vedlug lygybės, tai Petras teisingai sako. Svarbu, kas žmogaus galvoj ir širdy. Žmonių paviršių tai ir mes, siuvėjai, galime sulyginti. Mes galime pasiūti elgetai gražią eilutę, ir jis vaikščios kaip direktorius, išėjęs į pensiją. Antra vertus, mes galime apvilkti grafą į tokį balachoną, kad jis kaip elgeta atrodys.

MOTIEJUS. Ypač jeigu šis meistras (*galva rodo į Juzę*) pasiūtų...

JUZĖ. Ne tavo reikalas, kaip aš pasiūčiau.

ŽIOGAS (*žiūri į laikrodį*). Na, vaikai, šiandien šeštadienis. Pakaks. Eikite, ruoškitės į gegužinę. Gal kam pasipirkt ko reikia.

ŽIOGAS išeina į gretimą kambarį.

Juzė ir Motiejus padeda darbą

ŽIOGO BALSAS. Eikite šen, pasirašykite į knygutę!

JUZĖ ir MOTIEJUS išeina. PETRAS pasilenkęs siuva.

(*Po kurio laiko*) Petrai, eikš – gausi pinigų gegužinei.

PETRAS. Ačiū. Man dabar nereikia. Aš dar turiu. (*Deda siuvinį ir ima tvarkyti kambarį. Sudėjęs siuvinius ant mašinos, ima iš kampo šluotą, pabraukia kelis kartus ir, į ją atsirėmęs, susimąsto*) Ir taip... visą gyvenimą... Kiekvienas galės įžeidinėti... Pirštais badyti... O aš turiu tylėti... Bet nieko... Taip turi būti. (*Šluoja*)

MOTIEJUS (*įkišęs galvą pro duris*). Petrai, ar niekur neisi?

PETRAS. Ne.

MOTIEJUS. Aš tuojau grįšiu.

PETRAS. Gerai.

MOTIEJUS. O Jasius ar ateis šįvakar?

PETRAS. At.

MOTIEJUS išeina

ŽIOGAS (*įėjęs tvarkosi apie mašiną*). Tu, vaikai, neimk į širdį... Jis padykęs bernas, liežuvio nesuvaldo.

PETRAS. Man taip ir reikia, dėde.

ŽIOGAS. Vedlug teisybės, tai už savo klaidą tu jau dešimteriopai atkentėjai.

PETRAS. Man tai nieko, dėde... Tik aš vis norėjau paklausti, gal jums nepatogu mane laikyti savo dirbtuvėje?

ŽIOGAS. Ką tu, ką tu, vaikel? Sakysiu atvirai: ir aš, ir mano senutė negalime tavimi atsidžiaugti.

PETRAS. Ačiū, dėde. Kur aš būčiau pasidėjęs be jūsų globos?

ŽIOGAS. Kokia čia globa. Tu dirbi daugiau ir geriau už kitus. Tik aš galvoju, kad tau per sunku. Ir dirbti, ir mokytis taip iš savęs. Gal, sakau, į kitą gimnaziją kaip nors? A? Susitvarkytume...

PETRAS. Ne, ne! Man labai gerai ir taip. Tėveliui mirus, aš vienerius metus dirbau siuvykloj ir mokiaus. Ir ten nebuvo bloga, bet čionai man dešimteriopai geriau.

ŽIOGAS. Tu čia būk kaip namie... Pamatysi, viskas užsimirš, susitvarkys, išlaikysi egzaminus. Bus vėl viskas gerai.

PETRAS. Ačiū, dėde, man ir dabar labai gerai.

JASIUS (*prie lango*). Labas vakaras, dėde Žiogai!

ŽIOGAS. A, svečias. Prašom į vidų.

PETRAS. Eikš, Jasiau.

JASIUS. Ar galima, dėde, man tiesiai pro langą?

ŽIOGAS. Pro kurgi kitur? Juk tu durų nepripažįsti.

JASIUS (*dėda knygy pundą ant lango, lipdamas*). Turiu šitą silpnybę.

ŽIOGAS. Na, tai čiauškėkit, vaikai. Aš jums nekliudysiu. (*Išėina*)

PETRAS. Dėdė mums nekliudai. (*Jasių*) Kodėl vakar neatėjai, seni?

JASIUS. Sveikink! Pilotas C prieš tave stovi.

PETRAS. Ar jau? Išlaikei?

JASIUS. Lygiai trisdešimt tris sekundes išsilaikiau ore. Vasarą važiuoju į sklandymo mokyklą.

PETRAS. Gerai tau, Jasiau...

JASIUS. Tu šiandien kažko apsiniaukęs. Sakyk, kas yra?

PETRAS. Et, supaisysi. Nieko.

JASIUS. Nuo manęs nepaslėpsi. Sakyk, Petrai.

PETRAS. Sakau gi, kad nieko. Užėina kartais... Tokia migla dūšioj pasidaro... Bet tai nieko. Vėl praeis.

JASIUS. Petrai, mielasai. Tu toks dabar stiprus pasidarei. Aš kartais jaučiuosi prieš tave visai mažas, mažas, kaip žvirblis prieš sakalą.

PETRAS. Tavo sakalas pavirto į sulytą viščiuką... Aš pats neišmanau, kas man darosi. Kartais tiek jėgų, kad nors kalnus vartyk, o kartais užėina tokia makalynė, kad, rodos, nieko iš manęs nebus.

JASIUS. Iš tavęs, Petrai? Kad aš turėčiau tavo valią, tavo būdą ir tavo gabumus, aš... aš pasidaryčiau Bolivijos prezidentu arba Persų karalium. Kuo tik norėčiau, tuo ir pasidaryčiau...

PETRAS. Tu darais lakūnu... Būsi lėktuvų konstruktorius, o tai mums svarbiau negu Persų karalius ar Bolivijos prezidentas. Bet meskime šitas kalbas. Kas gero jūsų gimnazijoje?

JASIUS. Et, tas pat. Špargalkos, transliacija. Trejetukai vejasi dvejetukus, dvejetukai nenusileidžia. Lenktynės... Beje, rytoj visa gimnazija vyksta į gegužinę.

PETRAS (*atgijęs*). Į gegužinę? Kur jūs plaukiat?

JASIUS. Į Didįjį pušyną.

PETRAS. Šit kaip gerai. Ir mūsų gegužinė ten pat bus. Tai susitiksime?

JASIUS. Ar ir tu būsi? Puiku. Tai ir aš važiuoju. Ot, tai padūksime po mišką.

PETRAS. Žinai, Jasiau... Aš taip gimnazijos pasiilgau. Aš noriu nors iš tolo į jus visus pasižiūrėti. Tik man... nepatogu.

JASIUS. Ką tu, Petrai? Tave taip visi myli ir gailisi tavęs. Tave taip gražiai visi prisimena ir užstoja.

PETRAS. Tai... turbūt tik tu vienas, Jasiau.

JASIUS. Sakau, kad visi... neskaitant vieno kito asilo. Aną dieną kilo kalba, ir Barzdžius gavo kupron nuo Andriušio už nepadorų žodį apie tave.

PETRAS. Tai, sakai, ne visi mane pasmerkė?

JASIUS (*duoda sau kumščiu į kaktą*). Ot, aš užuomarša, idiotas, paskutinis glušas! (*leško knygoje*)

PETRAS. Kas tau?

JASIUS. Kelintą dieną nešiojuos ir vis pamirštu tau atiduoti.

PETRAS. Ką tokį?

JASIUS (*duoda*). Štai tau laiškas.

PETRAS. Laiškas? Man?

JASIOUS. Matai gi...

PETRAS (*paėmęs voką, laiko ir žiūri*). Aš dar niekuomet nesu gavęs laiško... Nuo ko čia?

JASIOUS. Paskaityk, sužinosi.

PETRAS (*žirklėmis atsargiai prakerpa voką*). Viešpatie, Aldona!.. (*Paeina kelis žingsnius į šalį, skaito, sujaudintas*) Ji netiki... Ji netiki... Jasiau, ji netiki!

JASIOUS. Aldonos nebepažinsi... Būdavo linksma, o per visą žiemą kaip brolių palaidojusi vaikščiojo; po to įvykio visą savaitę gimnazijoje nesirodė.

PETRAS. Dieve... Ir aš niekada, niekada į jūsų gimnaziją nebegalėsiu grįžti...

JASIOUS. Petrai!.. (*Sušunka*) Petrai, tu dėl manęs... Tu mane gelbėdamas...

PETRAS (*griežtai*). Jasiau! Kaip buvo sutarta?

JASIOUS (*nebesusivaldydamas*). Tu uždraudei man apie tai kalbėti. Bet gana! Aš negaliu... Kai pamatau inspektorių, man norisi surikti jam stačiai į veidą: „Aš pavogiau šimtą litų...“

PETRAS. Jasiau! Nutilk!

JASIOUS. Ne, ne, ne! Aš nebegaliu! Tu tiek pat nekaltas, kaip ir aš. Bet kam tau vienam kentėti? Aš eisiu pas Keraičius, eisiu pas direktorių... Tegul visi sužino teisybę. Tegul žino, kad tu savo tėvelio paliktus pinigus jiems atidavei...

PETRAS (*griežtai*). Tai tada – viskas tarp mūsų baigta...

JASIOUS (*susmunka*). Matai... Koks aš niekam tikęs... Kaip vežimo pervažiuota varlė be paskutinių kojų... Aš taip noriu baigti šešias...

PETRAS (*švelniai*). Nurimk, Jasiau... Pakartokime vėl savo susitarimą, kad niekuomet daugiau apie tai nebekalbėsime.

JASIOUS (*pro ašaras*). Kaip aš galiu tylėti, kai tu dėl manęs...

PETRAS. Visai ne dėl tavęs... (*Pauzė*) Juk suprask, Jasiau, kad po to, kai kaltininkas neprisipažino, mes visi buvome pasidarę vagys. Ir tu, ir aš, ir visa klasė... Nesvarbu, ar to vagiškumo po šimtą, ar po penkis litus kiekvienai galvai teko... Vis tiek visi vagys. Tad aš visai mažai tenustojau, pasivadindamas vienas vagim...

JASIOUS. Žinau, aš tavęs neperkalbėsiu... Bet dar mėnuo ir aš laisvas... Šešios bus baigtos... Ir tada tegul mane veja iš gimnazijos, tegul į kalėjimą kiša, vis tiek šitaip toliau nepasiliks.

PETRAS (*apkabina jį, švelniai*). Ak tu, vaikeliai vaikeliai... O kaipgi bus su tavo aviacija?.. Ir kur tu pasidėsi? Aš, matai pats, – neprაžuvau. Dirbu ir mokaus. O tau būtų – kaput.

JASIOUS. Kaput.

PETRAS. Na, matai... Tu neimk į galvą, kad aš kartais į lepšę pavirstu. Ir dabar be reikalo aš tau apie gimnaziją pradėjau... (*Iškėlęs laišką*) Tai va šitas mane taip pribaugė. (*Vėl skaito laišką vaikščiodamas*) Dabar jau vėl viskas gerai. Oi, kaip gerai, Jasiau!

MOTIEJUS (*įeina su ryšuliais abiejose rankose*). Jau jūs čia abu. Sveikas, Jasiau!

JASIOUS. Gyvas...

MOTIEJUS. Rytoj mūsų gegužinė. Tai čia šio to nupirkau.

PETRAS. Kad tave vilkai, kaip gerai. Jasius irgi bus.

MOTIEJUS. Ir Jasius su mumis?

JASIOUS. Važiuojam.

MOTIEJUS. O tas tipelis jau gatavas. Aš tik įėjau į vieną antrą krautuotę, dar į knygyną, grįžtu – o jis jau svyruoja šaligatviu ir kažkokią natą derina. Ir kur jis taip greit su spėjo?

JASIOUS. Sakai, galutinai nusitaisė bachūras?

PETRAS. Dievai su juo, tesižino. O ką mes, vyrai, šįvakar darome? Ar keliaujam po dangų toliau, ar

ką kita linksmesnio sugalvosime?

MOTIEJUS. Po dangų, Petrai, po dangų... Dabar bus apie galaktinę sistemą. Aš vienas skaičiau ir ničnieko nesupratau...

PETRAS. Kad ir aš, broli, ten nieko nesusivaikau.

JASIUS. Atidėkime. Aš pasiklausiu Tijūną. Jis viską man paaiškins. Kitą šeštadienį visa galaktika bus mūsų. Baigta.

MOTIEJUS. Kai mes dažnai kalbame apie aviaciją, tai aš va paėmiau „Aviacijos istoriją“, kažin, ar gerai, ar ne? (*Rausiasi po ryšulėli*)

JASIUS. Labai gerai!

PETRAS. Trauk ją čionai, Mote.

JASIUS (*varto knygą, visi apgulę žiūri*). Mongolfje... Raitas... Blerio... Ot tai turtas! Aš ją mintinai išmoksiu.

Beldžiasi

Kas čia?

PETRAS. Prašome!

Jeina TIJŪNAS su ryšuliu. Visi sustoja

TIJŪNAS. Čia nieko nėra... Durys atviros... O kurgi ponas ŽIOGAS? (*Šluosto nusiėmęs akinius*)

MOTIEJUS. Aš tuojau jį surasiu. (*Išėina*)

TIJŪNAS (*užsidėjęs akinius*). A-a... Tai jūs čia... Skaitot?

JASIUS. Ruošiamės, pone mokytojau.

TIJŪNAS. Turbūt romaną kokį?

JASIUS. Mes čia vartom „Aviacijos istoriją“.

TIJŪNAS. Na, žinoma. Kur tik tu, ten turi būti ir aviacija. (*Graso pirštu*) Žiūrėk, saugok sprandą. O Keraitis čia dirba?

PETRAS. Dirbu, pone mokytojau...

TIJŪNAS. Taip... taip... Tai dėdienė, vadinasi, pastatė ant savo... Nebeleido toliau mokytis.

PETRAS. Nebeleido...

TIJŪNAS. Gaila, gaila... Galėtum mokytis...

PETRAS. Aš dirbu ir mokaus, pone mokytojau...

TIJŪNAS. Vienas?

PETRAS. Man Jasius padeda.

JASIUS. Netiesa, pone mokytojau. Jis man padeda. Jis geriau moka už mane. Aš jam tik pasakau, kas užduota.

TIJŪNAS. Mm... Vienas... Bikvadratinės lygtys... Niutono binomas. Sunku... Štai kaip padarysime. Vakarais devintą valandą laisvas?

PETRAS (*nudžiugęs*). Laisvas, pone mokytojau.

TIJŪNAS. Tai šit – pirmadieniais, trečiadieniais ir šeštadieniais devintą valandą ateidinėsi pas mane. Padirbėsime.

PETRAS (*sujaudintas*). Labai labai ačiū, pone mokytojau.

Jeina ŽIOGAS ir MOTIEJUS

ŽIOGAS. Labas vakaras, pone mokytojau!

TIJŪNAS. Labas vakaras. *(Petru)* Tai šį pirmadienį. Nepamiršk.

PETRAS. Ačiū, atminsiu.

ŽIOGAS *(sveikindamasis)*. Atleiskite, kad priverčiau laukti... Buvau į krautuvę išėjęs. Ką čia gera mums ponas mokytojas atnešė? *(Atriša ryšulį)*

TIJŪNAS. Prašyčiau išverst.

ŽIOGAS. Ag jau reikia, reikia verst. Jau ketverius metus paltukas išstarnavo. *(Patiesia paltą ant stalo)*

TIJŪNAS. Jau penkeri jam.

ŽIOGAS. Ach taip taip... pamenu... Tada mano Tadukas mirė. Ponas mokytojas su šituo paltu laidotuvėse dalyvavote.

TIJŪNAS. Liūdnos sukaktuvės...

ŽIOGAS. Ką padarysi? Dievas davė, Dievas ir atėmė. Dabar jau būtų studentas buvęs. Buvo jau toks, kaip štai Petras. Ir būdu buvo panašus. *(Pasilenkia prie palto ir pirštu brūkštelėjo sau aki)* O kaip darysime su pamušalu, pone mokytojau?

TIJŪNAS. Ar šis jau nebetiks?

ŽIOGAS *(čiupinėdamas)*. Vedlug mano išmanymo, tai reikė tų naujo. Čia kažkas už pamušalo įkritę... *(Ardo pamušalą)*

TIJŪNAS. Kiaura kišenė. Tai turbūt akinių makštis. Man neseniai dingo.

ŽIOGAS. Taip ir yra, akinių makštis... Taip taip, pamušalo reikia naujo. Šis visai jau iškedentas. *(Staiga)* O čia dar piniginė!

TIJŪNAS. Kas? Piniginė? Mano piniginė??? *(Griebia iš Žiogo rankų piniginę ir žiūri išskėstomis akimis į Petrą. Paskui, nežiūrėdamas į piniginę, ją atidaro, išima banknotą ir virpančia ranka laiko jį iškelęs)* Tai... tai tu nekaltas?

Petras, lyg nenorėdamas savo akimis tikėti, žiūri į jį.

Vienas... Jis vienas pasiaukėjo už visą klasę!.. *(Nesąmoningai kartodamas „vienas... jis vienas...“, svyruodamas išeina, laikydamas vienoj rankoj piniginę, kitoje banknotą)*

Visi kaip pritrenkti stovi

JASIOUS *(surinka ir puola Petru ant kaklo)*. Petrai! Motiejus apkabina Petrą iš kitos pusės

ŽIOGAS. Na, na-a... Ir dalykėliai gi darosi ant šio margo svieto!

Uždanga

PENKTAS VEIKSMAS

Kraštuose du seni qžuolai, kurių šakos viršuje susisiečia, atrodo lyg scenovaizdžio rėmai. Kairėje ir dešinėje miškas, priešaky – atžalynas: jaunos tamsios pušaitės ir tarp jų įsipynę neseniai išsprogę gelsvai žali qžuoliukai ir berželiai.

Viršuj – matosi pavasario dangus. Kairėje, visai netoli, girdisi siuvėjų gegužinė, dešinėje, kiek toliau, – gimnazistų.

Scena: pamiškės pievelė, per kurią eina takas iš dešinės į kairę. Prie tako suolas. Žiogas su žmona ir dar vienas kitas jo pažįstamų senių, susėdę kairėj po ąžuolu, užkandžiauja.

Kairėje armonika, smuikas ir būgnas atlieka polką.

ARMONISTAS pritaria dainuška. Girdėti šokėjų balsai!

ŽIOGAS. Linksmas jaunesni..

I SENIS. Mes jau savo atšokom.

ŽIOGAS (*mirksi žmonai*). O kad ir mes taip... motin, apsisuktume keletą kartų? A?

ŽIOGIENĖ. Bijok Dievo, tėvai, sumindys jaunikliai... Mat kaip šėlsta. Palaukim ratelio...

ČIGONĖ (*iš kairės ateina*). Pavaražysiu, ponuliai. Visą teisybę pasakysiu.

I SENIS. Žinome ir be tavęs visą teisybę.

ŽIOGAS. O aš dar nežinau... Jei gerai išvaražysi – gausi pusę lito. (*Tiesia ranką*)

ČIGONĖ. Ir gera, ir bloga ne nuo mūs pareina. Žmogaus rankoj Dievas visą teisybę surašo, tik reikia mokėti skaityti... Didelį skausmą, ponuliuk, pergyvenai... Širdis lig šiolei negali nurimti... Artimo mylimo žmogaus netekai...

I SENIS. Žiūrėkite, kokia burtininkė.

ČIGONĖ. Bet per gerą širdį atrasi nusiraminią. Ilgas, ramus ir laimingas gyvenimas užrašytas, dviejų artimų žmonių meilė ir prisirišimas... Ir dar... ir dar... Ar ponuliukas ko ne laukiat? Čia užrašyta, kad bus sūnus. Dievas duos jums sūnų.

Žiogas atitraukia ranką

VISI. Cha-cha-cha... Tai tau čigonė! Na, ir čigonė!

ŽIOGAS. Matai, motin, kokios naujienos. (*Duoda čigonei litą*)

ŽIOGIENĖ (*duodama bandelę*). Eik, čigonėle, jaunesniems tokių gerų naujienų pranašautų.

ČIGONĖ. Ačiū, ponuliukai.

PETRAS (*su Jasiu atbėga iš dešinės linksmi*). Dėde, dėde!.. Jasiui aeroklubas paskyrė stipendiją... Iki baigs gimnaziją...

ŽIOGAS. Seniai reikėjo! Sveikinam! Sveikinam, Jasiau!

ŽIOGIENĖ (*duodama bandeles*). Šit, užkaskite, vaikai, ant tų linksmybių.

JASIUS. Ačiū, dėdinyt. (*Valgydamas*) Aš vos tik dabar sužinojau. O kai sužinojau, tai tuoj baisų alkį pajutau...

ČIGONĖ. Pavaražysiu ponaičiukam...

ŽIOGAS. Jiems ir be varažijimo viskas aišku...

PETRAS (*pagriebęs Jasių už pečių, suka*). Aišku, Jasiau. Oi, oi, kaip aišku!

ČIGONĖ nueina į kairę

MOTIEJUS (*įbėga sukaitęs*). Visi, visi – į ratelį! Didysis ratas organizuojamas.

ŽIOGIENĖ. Dabar tai galime pamėginti.

ŽIOGAS. Pralavinkim senus kaulus.

I SENIS (*pusbalsiai dainuoja*).

Seni, jauni šoka,

Mažučiai nemoka.

Visi kelias ir eina kairèn

JASIOUS (*Petruì*). Aš bėgsiu pas juos ir tuojau vėl grįžtu. (*Nu bėga dešinèn*)

PETRAS. Grįžk! (*Nueina kairèn*)

KERAITIENĖ su KERAIČIU įeina iš dešinės pirmojo plano

KERAITIENĖ. Turbūt jis čia. Nueik, pažiūrėk.

KERAITIS. Neisiu...

KERAITIENĖ. Čiagi dabar kas? Gal aš pati turėsiu eiti į girtų kriaucių kompaniją ir ten ieškoti tavo auklėtinio?

KERAITIS. Neisiu. Kaip aš dabar galėsiu jam į akis pažiūrėti? Kai vaikas buvo nelaimėje, tai tu nė užsimint man apie jį neleisdavai.

KERAITIENĖ. Išeina, kad aš kalta, kad tavo auklėtinis buvo...

KERAITIS. Nenoriu apie tai kalbėti. Kalčiausias aš, kad tavęs klausiau...

KERAITIENĖ. Bailys buvai pirma, bailys ir pasilikai. Aš pati viską sutvarkysiu. (*Eina į kairę*)

KERAITIS. Tvarkyk dabar pati... (*Dingsta dešinėj*)

Keraitienė pasistiepusi pro medžius žiūri, paskui dingsta kairėj, bet ir vėl tuoj grįžta ir čia susiduria su beeinančia iš dešinės PLIUŠKIENE

KERAITIENĖ. Ach!

PLIUŠKIENĖ. Ach! Ponia Keraitienė!

KERAITIENĖ. Ponia Pliuškienė!

PLIUŠKIENĖ. Ach ponia! Sveikinu! Sveikinu! Tokį herojų išauklėjot!

KERAITIENĖ. Ačiū, ačiū, ponia! Ach, kiek vargo buvo!

PLIUŠKIENĖ. Bet dabar! Sensacija! Visas miestas, visas miškas šiandien apie jį tik ir tekalba.

KERAITIENĖ. Nejaugi visi žino? Sėskim, ponia!

Abi sėdasi ant suolo

PLIUŠKIENĖ. Visi, visi, ponia! Tik pamanykite, pasiaukoti už visos klasės, už visos gimnazijos, už visos tautos garbę. Koks herojus! Tik tokios rankos, kaip ponios, galėjo tokį didvyrį išauklėti.

KERAITIENĖ. Negalite, ponia, įsivaizduoti, kiek vargo turėjau. Juk nei peilio, nei šakutės nemokėjo žmoniškai laikyti. Visas ištisai reikėjo perauklėti.

PLIUŠKIENĖ. Bet dabar, ponia, jis šimteriopai jums už viską atsilygino.

KERAITIENĖ. Ach ponia! Šiandien iš pat ryto telefonas skambėjo. Visi sveikina. Direktorius skambino, pirmininkė.

PLIUŠKIENĖ. Man šįryt Snaudžiuvienė dar lovoj paskambino. „Ar girdėjai, – sako, – ponia, sensaciją?“ Aš maniau, kad ji apie naująjį Barzdžiuvienės komple. „Girdėjau, – sakau, – girdėjau, kur negirdėsiu. Vaikšto, – sakau, – kaip beždžionė, degute išsivoliojusi.“ Tai buvo juoko. Cha-cha-cha! Ko nepatrūkome. „Aš ne apie Barzdžiuvienę, – sako, – aš apie poniją Keraitienę.“ Ir viską ji man išdėjo... Pamanykite, koks herojus!

JUZĖ (*girtas išsvyruoja iš kairės, pastebėjęs ponias*). A... laba diena... Eisime, panenkos, valsbostono... A?

KERAITIENĖ. Chamas.

Juzė sumišęs stovi

PLIUŠKIENĖ. Girtuoklis.

JUZĖ (*apsigręžęs eina atgal*). Neimk į galvą...

Eisim, broleli, namo!..

Nutrūksta

ČIGONĖ (*Juzei*). Pavaražysiu.

JUZĖ. Neimk į galvą... Jau man anos čigonės (*rodo atgalia ranka į poniutes*) pavaražijo. (*Nueina*)

ČIGONĖ (*eidama pro šalį*). Gal pavaražyti poniulytėms? (*Pastebėjusi Keraitienės rūstų žvilgsnį, nutyla ir skubiai nueina dešinėn*)

PLIUŠKIENĖ. Stačiai nėr kur pasilsėti... Čia kriaučiai, šiaučiai, ten gimnazistai, ten vėl čigonai.

KERAITIENĖ. Sakau, ponია, kad gyvas pragaras pas mus. Čia kriaučiai, čia šiaučiai, o pavargusiam žmogui nėr kur tyru oru pakvėpuoti.

PLIUŠKIENĖ. Lygiai taip pat sako ir daktaras Anupras, kad mūsų vasarvietės – tai užsienio ganykloms neprilygsta.

KERAITIENĖ. Ar jau grįžo ponas Anupras?

PLIUŠKIENĖ. Vakar iš Paryžiaus. Sorbonos daktaras!

KERAITIENĖ. Labai norėčiau jį pamatyti.

PLIUŠKIENĖ. Jis mūsų kompanijoje. Prašome, ponია, pas mus. Kaip tik pas mus ponių maža, vieni vyrai. Bėgau Snaudžiuvienės ieškoti ir ponią suradau. Tai bus vyrams siurprizas...

KERAITIENĖ. Ponia labai maloni...

PLIUŠKIENĖ. Ponia šiandien taip saulėtai nusiteikusi. Tai nudžiugs daktaras Anupras.

Nueina abi dešinėn. Jasius perbėga iš dešinės į kairę ir atsiveda PETRĄ ir MOTIEJŲ. Kairėj girdis dainos, dešinėj – orkestro muzika.

JASIOUS. Jūs čia palaukite... Aš tučiuojau grįžtu...

PETRAS. Pabūk su mumis. Kur tu zuji kaip gyvas pinigais?

JASIOUS. Aš tuojau! (*Nubėga dešinėn*)

Petras ir Motiejus sėda ant suolo

MOTIEJUS (*uždeda ranką Petrui ant pečių*). Tu laimingas dabar, Petrai?..

PETRAS. Oi, kaip laimingas! Pamanyk, mano buvę draugai visi dori. Nė vieno niekšo tarp jų nebuvo ir nėra. O aš taip ilgai galvą laužiau...

MOTIEJUS. Bet tu, Petrai... kiek tu prisikentei? Aš niekada nebūčiau išdrįšęs tokią gėdą ant savęs priimti...

PETRAS. Būtum išdrįšęs. Jei būtum buvęs tada klasėj, tikrai būtum išdrįšęs... Aš tave pažįstu... Juk pamanyk, Motiejau... (*Pašoka*) Tik pagalvok, koks pragaras būtų buvęs, jei aš ne būčiau kaltės priėmęs. Juk pagalvok, kas būtų su mūsų Jasium atsitikę...

MOTIEJUS. Oi, aš negaliu ir pagalvoti... Bet juk lengvai galėjo taip ir pasilikti. Juk Tijūnas galėjo savo paltą su patrintomis alkūnėmis handeliui parduoti...

PETRAS. Tada handelis būtų piniginę suradęs ir auklėtojui gražinęs.

MOTIEJUS. Geras tu, Petrai... Gaila tik, kad mes gyvename tarp tokių žmonių, kur žmogus žmogui vilkas.

PETRAS. Tai dėl to, kad mes patys tokie. Mes nepasitikim žmonėmis. Užtat jie tokie ir darosi, kaip mes apie juos galvojame.

MOTIEJUS. Taip, mes bjauriai apie kitus galvojame.

PETRAS. Mano tėvelis kartą susiginčijo dėl šio reikalo su kaimynais. Ir įrodymui pašaukė tokį vagilėlį, girtuoklėlį Stasiuką. Sako: „Štai tau, Stasiuk, dvidešimt keturi litai. Nu nešk valsčiun ir sumokėk už mane savivaldybės mokesčius.“ Ir ką gi tu manai? Tris dienas Stasiukas negrįžo.

MOTIEJUS. Pragėrė, latras.

PETRAS. Taip, gėrė, ir visi kaimynai juokėsi iš mano tėvelio, o ketvirtą dieną grįžo ir atnešė iš valsčiaus kvitą, kad pinigai sumokėti.

MOTIEJUS. Keista.

PETRAS. Pasirodo, jis, vargšas, buvo taip parodyto jam pasitikėjimo sujaudintas, kad, sumokėjęs valsčiui pinigus, panoro atšvęsti šį įvykį. Tai, nuėjęs į gretimą kaimą, vakare išlaužė tvarto duris, pavogė aviną ir pardavęs uliojo.

MOTIEJUS. O paskui?

PETRAS. O paskui nuėjo pas aną ūkininką, prisipažino ir atidirbo, kiek aviniokas buvo vertas. Ir turbūt doras žmogus pasidarė. Tad ir išvada, kad žmoguje ne vilko, bet žmogaus reikia ieškoti.

MOTIEJUS. Tau, Petrai, viskas aišku. Tu taip teisingai visada kalbi, tik gaila, kad mums nebeilgai teks taip dažnai susitikti ir taip gražiai pasikalbėti.

PETRAS. Kodėl gi, Mote?

MOTIEJUS. Aš labai džiaugiuosi, kad viskas paaiškėjo, bet man kartu ir liūdna. Būdavome draugėj, o dabar...

PETRAS. O kas dabar?

MOTIEJUS. Tu išsikelsi pas dėdę Keraitį.

PETRAS. Ne. Aš liksiu pas dėdę Žiogą...

Iš dešinės ateina ALDONA ir MARYTĖ su laukinių gėlių puokštėmis. Paskui jas ANDRIUŠIS, ŠURA ir I GIMNAZISTAS.

PETRAS ir MOTIEJUS pakyla

ALDONA (*sumišusi*). Mums čia Jasius kelią nurodė.

PETRAS. Sveika, Aldona. Sveika, Maryte. Sveiki. Čia jūsų tiek daug.

ALDONA (*sveikinas ir duoda gėles*). Čia jums nuo visos šeštos klasės.

MARYTĖ (*duoda gėles*). Čia nuo visų mergaičių.

ANDRIUŠIS. Vien su gėlėmis neatsipirksite, mergaitės. Mūsų Petrui reikia taip padėkoti. (*Aplėbęs kelis kartus bučiuoja*)

I GIMNAZISTAS. Petrai, tu vienas už mus visus. Ačiū tau!

ŠURA. Sveikinam ir dėkojam. Mums direktorius ilgiausią prakalbą apie tave pasakė.

PETRAS (*sujaudintas*). Ačiū, draugai... ačiū... Aš nežinau, už ką aš šiandien tiek laimingas.

ALDONA. Šiandien mums gražiausia diena...

ŠURA. Direktorius sakė, kad šiandien turi būti mūsų gimnazijos iškilmingiausia šventė.

ANDRIUŠIS. Petrai, tu nežinai, kaip mes tave mylėjome ir mylime.

ALDONA. Kaip jūs per šią žiemą išaugot, Keraiti!

PETRAS. Visi mes augam, Aldona...

Iš dešinės skubiai įeina KERAITIENĖ

KERAITIENĖ. Petrai! Petrai, eikš čionai.

Visi nustebę atsigręžia

PETRAS (*dar žingsnį į šalį*). Aš čia.

KERAITIENĖ. Dabar, kai tu nuplovei nuo mūsų šeimos tą juodą dėmę, mes nutarėme tave vėl priimti į savo šeimos židinį.

Petras stovi nejudėdamas

Aš manau, kad už tai, kiek mes prisikentėjome dėl tavo išdaigos, tu turėtumei bent atsiprašyti.

PETRAS. Atleiskite, aš tada apie jus nepagalvojau...

KERAITIENĖ. O mes apie tavo ateitį visada galvojame, kad iš tavęs žmogų padarytume. Mes jau ruošiamės važiuoti namo. Tavo dėdė laukia tavęs automobily ir nori tave drauge pasiimti. Tad eikime.

PETRAS. Ačiū. Bet aš pasiliksiu čionai. Dėdė Žiogas dar nesiruošia grįžti namo.

KERAITIENĖ. Koks jis tau dėdė! Žiogas paprastas kriaučius.

PETRAS. Jis man daugiau kaip dėdė...

KERAITIENĖ (*į visus*). Štai jums. Žiūrėkite, ponai. Visai pamiršo vaikas. Aš dar kartą sakau, kad mes tau atleidome ir leidžiame grįžti pas mus.

PETRAS. Ačiū. Aš pasilieku pas dėdę Žiogą.

KERAITIENĖ. Tai šitoks tavo dėkingumas globėjams?

PETRAS. Aš kaip kitaip stengsiuos atsidėkoti .

KERAITIENĖ (*su dirbtiniu švelnumu*). Bet, vaike, tu pagal vok apie savo ateitį, apie karjerą. Kur tu dėsies be užtarimo, be protekcijos?

PETRAS. Aš dirbsiu ir mokysiuos.

KERAITIENĖ. Tušti svaichiojimai. O aš ruošiaus eiti pas di rektorių ir prašyti, kad tave vėl į gimnaziją priimtų, iš kurios buvo išvarę. Bet jeigu taip, tai žinokis. Kriaučius buvai, kriaučius ir liksi!

PETRAS. Taip. Aš kitko ir nesiekiu.

KERAITIENĖ. Tad eik į savo girtų kriaučių kompaniją! (*Apsisukus nueina dešinėn*)

Gimnazistai grimasomis ją palydi. Marytė daro jai žemą reveransą. Aldona, kumščius sugniaužusi, stovi

ANDRIUŠIS. Nuo maro, bado, ugnies ir tokios tiotkos saugok mus, Viešpatie!

ALDONA. Begėdė! Kai direktorius buvo pasiūlęs atsiimti ir perkelti į kitą gimnaziją, tai ji kaip pasiutusi katė lakstė po miestą ir šmeižė savo giminaitį. Nekenčiu aš jos.

ŠURA. Gerai, Petrai. Tegul ji šildosi pati savo šeimos židiny.

I GIMNAZISTAS. Tegul šildosi...

ALDONA. Geriau griovius kasti, negu kepti tokiam židiny.

PETRAS (*linksmai pagriebęs ją už abiejų rankų*). Ačiū, Aldona! Ačiū, draugai, kad jūs mane ir dabar palaikote.

ANDRIUŠIS. Petrai, mes niekada neturėsime progos tiek tave užstoti, kiek tu už mus visus

užsistojai.

MARYTĖ. Mes visos verkėme, kai direktorius kalbėjo.

PETRAS. Bet dabar taip gera, aš taip laimingas.

ALDONA. Ir mes visi laimingi, žinodami, kad yra dar žmonių pasauly, kurie gali už kitus aukotis.

I GIMNAZISTAS. Kurie jokių audrų nenusigąsta.

ŠURA. Audrų, Petrai...

PETRAS. Taip, aš dabar laimingas, bet, draugai, aš laimingiausias buvau tada, kai, būdamas nuo visų atskirtas ir daugelio pasmerktas, aš gavau iš vieno jūsų laišką tik iš dviejų žodžių: „Aš netikiu.“ Ir parašiusiam šiuos žodžius aš būsiu visą gyvenimą dėkingas.

ŠURA (*pasiziūrėjęs į dešinę*). Štai, žiūrėkite, – atūžia visa mūsų šeštoji.

I GIMNAZISTAS. Ir auklėtojas...

Įsiveržia pulkas GIMNAZISTŲ ir GIMNAZISČIŲ

VISI. Valio

KERAITIS! Sveikas, Petrai!

Iš kairės renkasi triukšmo masinami gegužininkai, priešaky stovi ŽIOGAS

PETRAS. Sveiki, draugai!

Įeina TIJŪNAS su JASIUM

TIJŪNAS. Kur čia Keraitis?

BALSAI. Štai jis! Keraiti, auklėtojas tave kviečia!

Petras prieina ir lenkiasi. Tijūnas uždeda jam ranką ant peties. Visi nutyla

TIJŪNAS (*labai sujaudintu balsu*). Vaikeli, tu prisikentei dėl manęs. Aš esu skolingas tau ir jums visiems, mano šeštokai... Bet jūs atleiskite seniui.

PETRAS. Tamsta labai geras.

MERGAITĖS. Mes tamstą labai mylime.

VISI. Valio mūsų auklėtojas! Valio! Valio!

TIJŪNAS. Bet tau, vaikeli, aš ne vien moraliai skolingas... Aš turiu tau gražinti... (*Išima iš kišenės banknotą*) Štai popierėlis. Jis yra pašventintas aukos už savo artimą, už savo draugų garbę, galbūt ir už mano, senio, ramybę. Pusę metų aš jį nešiojau kišenėj, ir jis man tartum deginte degino krūtinę nujautimu, kad jis ne man priklauso. Aš jį tau gražinu. (*Duoda Petruį banknotą*)

PETRAS (*džiaugsmingai*). Ar tai tas pats? (*Riša jį į raudoną skepetaitę*)

TIJŪNAS. Tas pats, tas pats. Pusę metų jis išgulėjo pas mane, ir aš bijojau prie jo prisiliesti.

JASIUS. Petro tėvelis mirdamas jam šitą banknotą paliko.

VISI. Ach! Štai kaip! Tai dabar viskas aišku!

TIJŪNAS. Gerai, vaikeli, tėvelio palikimą tu sunaudojai. Jei jis mus dabar mato, jis džiaugiasi kartu su mumis.

O dabar, mano šeštokai, jums pranešu, kad jūsų draugas Petras Keraitis vėl priimtas į gimnaziją ir rytoj vėl jis sėdės klasėj drauge su jumis.

VISI. Valio! Valio! Bravo!

Vieni Petrą, kiti Tijūną griebia ir kelia aukštyn

PETRAS (*prasiveržia pro minią prie Žiogo*). Dėde... Dėde, mane vėl priėmė į gimnaziją!

ŽIOGAS. Sveikinu tave, vaikai. Tegul tau Dievas padeda. Tai dabar jau paliksi mus, mane su senele? Išsikelsi pas dėdę?

PETRAS. Dėde... Aš norėjau prašyti, gal aš galėčiau likti pas jus. Aš dirbsiu po pietų nors ligi vidurnakčio.

ŽIOGAS. Tai tu... tu sutinki likti pas mus?

PETRAS. Aš labai labai prašyčiau manęs nevaryti. Aš atidirbsiu.

ŽIOGAS. Vaikeli, gyvenk! Tu būsi mums paguoda senatvėj.

Petras apglėbia Žiogą už kaklo ir bučiuoja jį

TIJŪNAS. Šeštokai, veskite Keraitį pas direktorių. Jis nori jį pamatyti.

VISI. *Pas mus! Petrai, pas mus! (Apkabina Petrą ir veda kairėn)*

MOTIEJUS (*gegužininkams*). O mes savo Petrą palydėkime.

VISI, dainuodami „Tu, girele, tu, žalioji...“, nueina dešinėn. Lieka Žiogas ir Tijūnas ir lyg sužavėti klausosi tolstančios dainos. Pasigirsta orkestro atliekamas maršas ir griausmingas, ilgai nenutilstąs „valio“

ŽIOGAS. Atžalynas auga, pone mokytojau!

TIJŪNAS. Auga... Gražus atžalynas auga!

Uždanga

1937

Kazys Binkis, „Atžalynas“, in: Kazys Binkis, *Moderniškas pavasaris: poezija, drama*, sudarė Adolfas Juršėnas, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.